

www.humak.fi

Opinnäytetyö

Refleksi? - kortit

Väline itsetuntemuksen ja dialogitaitojen kehittämiseen

Päivi Koivuluoma

Kansalaistoiminnan ja nuorisotyön koulutusohjelma
(210 op)

5/2019

HUMANISTINEN
AMMATTIKORKEAKOULU

TIIVISTELMÄ

Humanistinen ammattikorkeakoulu
Kansalaistoiminnan ja nuorisotyön koulutusohjelma

Tekijä: Päivi Koivuluoma
Opinnäytetyön nimi: Refleksi? -kortit – Väline itsetuntemuksen ja dialogitaitojen kehittämiseen
Sivumäärä: 52 ja 19 liitesivua
Työn ohjaaja: Jari Klemola
Työn tilaaja: Funzione

Ohjaustyön monimuotoiseen toimintaympäristöön pyrittäessä omalla osaamisella tulisi voida näkyvästi erottua muista toimijoista työllistymisen varmistamiseksi. Uutena itsenäisenä ammatinharjoittajana parhaiten erityisosaamista ja toimijuutta kuvaa tuote, jossa yhdistyvät toimijan arvopohja, työn tavoitteellisuus sekä tuotteesta käyttäjälleen saatava konkreettinen hyöty. Tuotteen markkinoitavuuden ja vaikuttavuuden arvioimiseksi sekä edelleen kehittämiseksi opinnäytetyön tavoite oli kerätä käyttäjäkokemuksia laaditusta työvälineestä.

Refleksi? -korttien kokeilua varten järjestettiin kaksi Kohti dialogitaitoja -nimistä työpajaa. Työpajoihin osallistui odotettua vähemmän ihmisiä. Kortteja kokeiltiin myös sekä itsenäisesti että pari- ja yksilötyöskentelynä. Koekäyttäjille teetettiin kyselyt ennen korttien käyttöä ja niiden jälkeen. Kyselyiden samansisältöisten väittämien vertailusta saatiin vain suuntaa-antavia tuloksia. Parhaiten Refleksi? -korttien ja niihin liittyvien harjoitusten vaikutuksia kuvaavat käyttäjien omat arviot ja heiltä saadut palautteet sekä menetelmästä käydyt keskustelut ja laatijan omat havainnot.

Opinnäytetyön tuloksena laaditut Refleksi? -kortit harjoituksineen osoittautuivat nykyisistä olemassa olevista korttimuotoisista välineistä poikkeaviksi. Niiden erityisyys selittynee korttien kuvituksella sekä niihin valituilla sanapareilla. Sanaparien, kuvien ja harjoitusten tehtävä on altistaa käyttäjänsä luovaan ajatteluun, reflektioon sekä eri näkökulmien tarkasteluun. Muiden menetelmien tavoin työskentelyllä pyritään kiertämään totuttuja ajattelumalleja. Keskeisimpiä oivalluksia korttien käytöstä oli menetelmään keskittymiseen ja pohtimaan pysähtymiseen tarvittava aika, joka on myös dialogiin pyrittäessä olennaista.

Tehdyn työn perusteella laaditun työvälineen toimivuudesta ja kehittämiskohteista saatiin riittävästi tietoa ja kokemuksia, joita hyödynnetään tuotteen jatkokehitystyössä sekä markkinointia kohdennettaessa. Kiinnostus Refleksi? -korttien omaperäisyyteen rohkaisee alustavasti pienen kokeiluerän tuottamiseen. Jatkokäyttäjät valikoitunevat työnohjaustyötä tekevästä sekä erilaisten vertaisryhmien toimijoista. Työvälineen tarkempaa esittelyä varten voidaan järjestää myös erilaisia työpajoja tai koulutuksia. Työn jalkautus alkanee vuoden 2019 aikana.

Tulevaisuuden työelämäkulttuurin omaksuminen edellyttää tallettavan kasvatuksen periaatteista siirtymistä kohti dialogisempaa keskustelukulttuuria. Omasta työstä ja toimijuudesta vastuun otton ja kantamisen tulee näkyä johdonmukaisesti toiminnassamme, jotta ne siirtyisivät kestävästi myös tulevaisuuden työelämätoimijoiden – lasten ja nuorten kyvykkyyksiksi. Ohjaus- ja kasvatustyössä tämä edellyttää myös oman asiantuntijuuden jatkuvaa ja rehellistä reflektointia. Refleksi? -korteilla kuka tahansa voi dialogitaitojen lisäksi kehittää useita muitakin läsnäolevan kohtaamisen edellyttäviä taitoja.

Asiasanat: dialogisuus, itsetuntemus, vuorovaikutus, työelämätaidot, kasvatustieteet, vastuullisuus

ABSTRACT

Humak University of Applied Sciences
Degree Programme of Civic Activities and Youth Work

Author: Päivi Koivuluoma
Title: Reflex? -Cards - Tool for Self-knowledge and Dialogue Skills Development
Number of Pages: 52 and 19 attachment pages
Supervisor: Jari Klemola
Subscriber: Funzione

Within dialogue it is crucial to be able to change perspective. The primary purpose of the thesis was to create a deck of cards as a tool whereby anyone could improve their self-knowledge and skills for dialogue. Another aim was to collect user experiences of the card method.

Two workshops were arranged in April for Reflex -card experiment. In addition to workshops, the cards were independently used by two people. The experiment was also comprised with a colleague session and once with single individual. The participants were asked to fill Webropol -questionnaire before and after using the cards. The themes of the questionnaire were associated to self-knowledge and dialogue skills. The users were also asked written and verbal input. The results indicated that the card method worked mostly as expected.

The input and trials of the created card method are encouraging. The gained interest supports the idea to release a small edition of the Reflex -cards during 2019. It could make the later and broader trials possible in order to evaluate the effectiveness of the cards and the method at large. A tentative plan is to transfer the cards to use to the different peer groups and supervisors of work.

Keywords: dialogue, self-knowledge, interpersonal, education, responsibility

SISÄLLYS

TIIVISTELMÄ

ABSTRACT

1	JOHDANTO	5
2	LISÄ MENETELMÄVALIKOIMAAN	8
2.1	Olemassa olevia välineitä ja menetelmiä	8
2.2	Tarve Refleksi? -korteille.....	12
3	REFLEKSI? -KORTTIEN JA MENETELMÄN TAVOITE.....	13
3.1	Reflektio ja itselle rehellisyys	14
3.2	Näkökulmat ja niiden vaihtamisen taito	15
3.3	Perusta NLP: n olettamuksista.....	17
4	REFLEKSI? -KORTIT.....	20
4.1	Korttien rakenne.....	21
4.2	Harjoitukset ja työskentelymuodot	23
4.3	Oletuksia Refleksi? -korttityöskentelyn vaikuttavuudesta	25
5	KÄYTTÄJÄKOKEMUSTEN KERÄÄMINEN	27
5.1	Käyttäjärühmä ja erilaiset työskentelytavat	28
5.2	Alku- ja loppukyselyiden sisältö.....	28
5.3	Kyselyn tuloksia	29
5.4	Vaikuttavuuden arviointia kyselystä	31
5.5	Sanallinen palaute ja analyysi	32
6	HAVAINTOJA JA NÄKÖKULMIA KORTTITYÖSKENTELESTÄ.....	34
6.1	Laadinta ja testaus.....	35
6.2	Kokemuksia työpajoista ja keskusteluista.....	36
6.3	Alan toimijoiden näkemyksiä.....	37
7	POHDINTA.....	38
7.1	Menetelmä omaan työhön.....	39
7.2	Tulevaisuuden työelämä.....	41
7.3	Yhteinen kasvatustehtävä.....	43
8	LOPUKSI.....	45
	LÄHTEET	48
	LIITTEET	53

1 JOHDANTO

Ilmarisen Uudistu tai katoa – artikkelin (2017) mukaan tulevaisuuden työelämätaitojen kymmenen kärjessä ovat mm. vuorovaikutus, itsetuntemus, yhteistyökyky, kriittinen ajattelu ja luovuus, tunneälykyys ja empatia sekä muutosjoustavuus. Keskustelun ja vuorovaikutuksen edistämisen merkityksestä suomalaisilla työpaikoilla kertoo sekin, että 98% Ilmarisen työelämätoimijoiden muutoskykyä mittaavaan Future Score - testiin vastanneista kokee toisten kanssa keskustelun olevan yksi parhaita ongelmanratkaisukeinoja. Koulutusrahaston toimitusjohtaja, tohtori Kati Korhonen-Yrjänheikki vahvistaa Ilmarisen artikkelissa näkemykseni, että työntekijän oman osaamisen tunnistamisen lisäksi myös kyky sanoittaa osaamistaan on vahvuus. (Ilmarinen 2017.) Vaikka lähestyn opinnäytetyössäni asiaa pääosin työelämän näkökulmasta, oletan, että mainitut ”tulevaisuuden työelämätaidot” eivät rajoitu vain työelämään vaan ne ovat olennaisia kaikissa ihmisten välisissä vuorovaikutustilanteissa ja kohtaamisissa.

Jotta voisimme nyt ja tulevaisuudessa sekä ilmaista itseämme selkeästi ja ymmärrettävästi että tulla kuulluiksi ja ymmärretyiksi, meidän tulisi alkaa kiinnittää huomiota mitä ja miten viestimme ja kuinka tarkkaavaisesti kuuntelemme. Sekä sanotun että kirjoitetun viestinnän osalta tulisi tarkkailla sitä olemmeko todella ymmärtäneet mitä meille kerrotaan vai tulkitsemmeko vain saamaamme informaatiota tarkistamatta mitä viestillä todella haluttiin sanoa. Viestinnän siirtyminen enenevässä määrin sähköiseksi vuorovaikutustaitojen hallinta ja ymmärrys viestintäämme vaikuttavista tekijöistä mielestäni korostuu. Fyysisessä ihmisten välisessä kohtaamisessa ilmeillä ja eleillä on ääneen sanottua suurempi merkitys, joka vähintään heikkenee digitaalisissa ympäristöissä (Korhonen 2017; Alhanen 2016 136 - 137). Myös johtaminen ja ennen kaikkea lisääntyvä etäjohtaminen edellyttää aktiivista ja avointa vuorovaikutusta. (TTK 2018, 8 – 10.)

Tulevana ohjaustyön ammattilaisena sekä itsenäisenä ammatinharjoittajana toteutin opinnäytetyön oman toiminnan käynnistämisen ja kehittämisen näkökulmasta. Koen, että omaa osaamista ja toimijuutta kuvaa parhaiten tuote, jolla voi erottua ohjaustyön moninaisista toimijoista. Uutena alalle pyrkijänä erottumisella on oman työllistymisen kannalta suuri merkitys. Mielestäni nykyisestä tarjonnasta puuttuu väline tai mene-

telmä, jonka avulla voisimme tarkastella sitä kokonaisuutta, josta ilmaisumme muodostuu. Vaikka suunnittelin työvälineen ensisijaisesti itselleni ohjaus- ja koulutuskäyttöön, sitä voisivat mahdollisesti käyttää myös yksityishenkilöt ja erilaiset ryhmät. Opinnäytetyön käyttäjäkokemusten keräämisen ollessa olennainen osa koko työtä haluan työlläni kuitenkin ensisijaisesti vaikuttaa laadukkaamman vuorovaikutuskulttuurin syntymiseen.

Opinnäytetyöni on korttimuotoinen työskentelyväline harjoituksineen, jonka tavoitteena on altistaa niiden käyttäjä omakohtaisten pohdintojen kautta havainnoimaan vuorovaikutukseen vaikuttavia osa-alueita. Harjoitusten on määrä auttaa havaitsemaan tapaamme ajatella ja viestiä. Menetelmän herättämien oivallusten ja tietoisuuden myötä voimme halutessamme kehittää vuorovaikutusosaamistamme dialogisempaan suuntaan. Ihanteellinen dialogi ei kuitenkaan ole työni päätavoite vaan kuten Kai Alhanen esittää dialogista: ”jokainen askel dialogin ihanteen suuntaan parantaa keskustelun laatua” (Alhanen 2016, 52). Dialogi edellyttää siihen osallistuvilta useita kyvykkyyksiä, joita on mahdollista kehittää. Vanha sanonta, ”Tunne itsesi”, kiteyttää opinnäytetyöni idean parhaiten. Vasta kun voimme ymmärtää itseämme paremmin voimme yrittää ymmärtää myös muita sekä aidosti haluta tehdä niin. Itsetuntemus tulee vuorovaikutusta ja sitä kautta kykyä yhteistyöhön.

Mihin sitten tarvitsemme keskustelua, vuorovaikutusta ja ymmärrystä? Nykypäivän ja tulevaisuuden vaikeita ja monimutkaisia ongelmia ei voida ratkaista ymmärtämättä laajoja kokonaisuuksia ja erilaisten asioiden vaikuttavuussuhteita. Kirjoituksessaan ”Dialogilla parempia päätöksiä” (2017), Kai Alhanen suosittelee dialogia jopa suurista yhteiskuntamme haasteista kuten työttömyys, ilmastonmuutos ja terveystaloudet keskustelemiseksi päätöksentekoa edeltävänä prosessina. Meidän kansalaisten arkiset haasteet eivät välttämättä liity aivan yhtä laajoihin teemoihin. Törmäämme kuitenkin tilanteisiin niin työ- kuin yksityiselämässämme, joissa hyvien päätösten tekeminen edellyttää Alhasen esittämää ihmisten keskinäistä luovaa tietojen ja taitojen yhdistämistä erilaisten ongelmien ratkaisemiseksi (Alhanen 2017). Dialogisuuden merkitystä korostaa myös Opetushallituksen pääjohtaja Olli-Pekka Heinonen sanoessaan: ”Dialogi voisi olla hallitusohjelmassa” (Heikka 2018).

Dialogi on siis erityinen keskustelutyö, joka tavoittelee ymmärryksen lisäämistä. Tunnusomaista dialogille on osallistujien kunnioitus toisiaan kohtaan, tasavertaisuus ja

kaikkien osallisuus. Keskustelutyö sallii erilaisten näkökulmien ja ristiriitaisuuksienkin tarkastelun sillä dialogin merkittävin anti on yksilöiden ainutlaatuisten kokemusten hyödyntäminen yhteisen laajemman ymmärryksen saavuttamiseksi sekä uuden tiedon ja uusien ideoiden tuottamiseksi. Dialogin lopputulos ei ole myöskään ennalta päätetty tai ennalta-arvattava. (Alhanen 2016, 51 – 52; Freire 2016, 187 – 188.)

Vaikka dialogi kehittääkin ymmärrystämme maailmasta, toisista ihmisistä ja itsestä, koen, että itsetuntemuksesta on hyötyä myös dialogiin asetuttaessa. Onnistuakseen dialogiin osallistujien tulisi voida kohdata toisensa kunnioittavasti tasavertaisina, välttää manipulointia ja mielistelyä sekä sietää epävarmuutta ja keskeneräisyyttä niin itsessään kuin toisissa. Se edellyttää ajatusten ja ilmaisun rehellisyyttä sekä aitoa kiinnostusta keskustelijoiden kokemuksista ja asioiden merkityksiä kohtaan. Osallistujien tulee kyetä kyseenalaistamaan myös omat käsityksensä. Luopuminen oletuksista, itseäänselvyyksistä ja ennakkoluuloista mahdollistaa käsiteltävien asioiden laajemman tarkastelun, näkökulmien avartumisen ja uuden oppimisen. (Alhanen 2016, 37 – 38.)

Näiden erilaisten ja toisiaan sivuavien kyvykkyyksien ydin on mielestäni omien ajatus-temme, uskomustemme, arvojen, olettamustemme ja tulkintojemme tarkkailussa ja kyseenalaistamisessa, jotta voisimme kehittyä kiihtyvästi muuttuvan maailmamme mukana. Taito ja uskallus kyseenalaistaa puolestaan edellyttää rehellistä itsereflektiota, joka tarkoittaa omien ajatusten, tunteiden, kokemusten sekä toiminnan eri puolien tarkastelua. Opinnäytetyöni tavoitteena olikin luoda helppo työkalu tai väline, jolla kuka tahansa voisi halutessaan kehittää ymmärrystä itsestään ja toiminnastaan ja sen myötä kyetä helpommin ymmärtämään myös toisia. Reflektio kehittää kykyämme myös empatiaan, joka dialogi- ja vuorovaikutustaitojen ohella on tärkeimpiä taitoja niin työelämässä kuin elämässä yleensä. (Duunitori 2018.) Kyky luovaan yhteistoimintaan edellyttää myös yksilöiden oman ymmärryksensä puutteellisuuden tiedostamista, jotta halu ja tarve oppia voisi syntyä. Dialogi vaatii myös aikaa, että keskustelut ja niistä saavutettava ymmärrys voisivat syventyä. (Alhanen 2016, 38; Alhanen 2017.)

2 LISÄ MENETELMÄVALIKOIMAAN

Itsetuntemukseen tähtääviä työvälineitä ja -menetelmiä on olemassa runsaasti, joista tutuimpia ovat varmaankin erilaiset persoonallisuustestit ja profiloinnit. Myös korttimuotoisista työskentelyvälineistä on tullut suosittu tapa itsensä kehittämiseen. Koin kuitenkin tarpeelliseksi luoda olemassa olevien välineiden ja menetelmien rinnalle työskentelymuodon, joka poikkeaa selvästi muusta saatavana olevasta valikoimasta. Refleksi? -kortit erottuvat muista sekä ulkoasultaan että tavoitteiltaan.

2.1 Olemassa olevia välineitä ja menetelmiä

Tyypittely ja luokittelu on ihmisille luonteenomaista ja usein hyödyllistäkin. Niiden voi ajatella jopa säästävän aikaa. Esimerkkiä suomalaisten tyypittelystä edustaa kotoisuus jostain, jonka ”perusteella” luokitellaan mm. savolaisten, pohjalaisten tai hämäläisten kommunikointityyliä ja nopeutta. Samalla kuitenkin tiedetään, etteivät kaikki savolaiset, pohjalaiset tai hämäläiset kommunikoi samalla tavalla. Vastaavia tyypittelyjä edustavat niin ikään Jungin 16 persoonallisuustyyppiä. Oman persoonallisuusprofiilin voi selvittää vastaamalla internetissä testin kysymyksiin. Aihetta esittelevällä sivulla asianmukaisesti korostetaan eri tyyppien käyttäytymisen todennäköisyyttä tai taipumuksia ja että tiedon on tarkoitus auttaa henkilökohtaisessa kasvussa ja toisten ymmärtämisessä, muttei sitä ole tarkoitettu totuudeksi (16personalities 2019). Tyypittelyille on varmasti tarve ja paikkansa, mutta niiden vaarana on juuttua tiettyyn profiiliin, joka saattaa ehkäistä havaitsemasta ennen kaikkea omia kehittymisen tarpeita.

Tästäkin syystä koen itsereflektion ja itseä tutustumisen mm. arvo-, motiivi- ja tarvepohdintoineen sekä näiden prosessoinnin edistävän itsetuntemusta ja sitä kautta vuorovaikutusta sekä omien ajatusten sanoittamista tyypittelyjä paremmin. Samansuuntaisen huomion esittää myös Reima Launonen (2019) Filosofian Akatemian blogissa, joka kommentoi suosittua Thomas Eriksonin teosta *Idiootit ympärilläni* (2017). Yhdyn Launosen näkemykseen, että parhaimmillaankin tyypittely toimii vain suuntaa-antavasti ja että kanssaihminen lokeroinnin sijaan hyödyllisempää ja huomattavasti toimivampaa olisi kiinnittää huomiota henkilöltä itseltään kysymiseen ja vastauksen kuuntelemiseen – vieläpä kiinnostuneesti. Launosen mainitsema riski keskittymisestä toisista ihmisistä tehtäviin tulkintoihin aidon vuorovaikutuksen sijaan on asia, jota myös opinnäytetyölläni haluan korostaa

Huomionarvoista erilaisten testien ja niistä saatavien tulosten todenmukaisuudessa on sekin, että testin tekijän tulee voida olla itselleen rehellinen vastatessaan, jotta tulos on lähempänä suuntaa-antavaa analyysiä itsestä eikä esimerkiksi vahvista vain itsestä luotua mielikuvaa tai oletetun ihanneminän piirteitä. Testien tuloksia tulisikin kyetä tulkitsemaan ja arvioimaan kriittisesti, mutta jatkaa tietoista tarkkailua ja arviointia päivittäisissä tilanteissa, joissa arvomme, uskomuksemme ja kykymme selkeimmin paljastuvat niin itsellemme kuin muille. Parhaimmillaan erilaiset testit toimivat itse-tutkiskelun käynnistäjinä, mutta jatkuvasti kehittyvinä ja oppivina yksilöinä myös uudelleenarviointia voisi olla aiheellista jatkaa läpi elämän. Keskeneneräisyydestämme huolimatta meidän on mahdollista kehittää kyvykkyyksiämme ja puutteitamme, mikäli koemme kehittymisemme merkittävänä elämämme laadun edistäjänä.

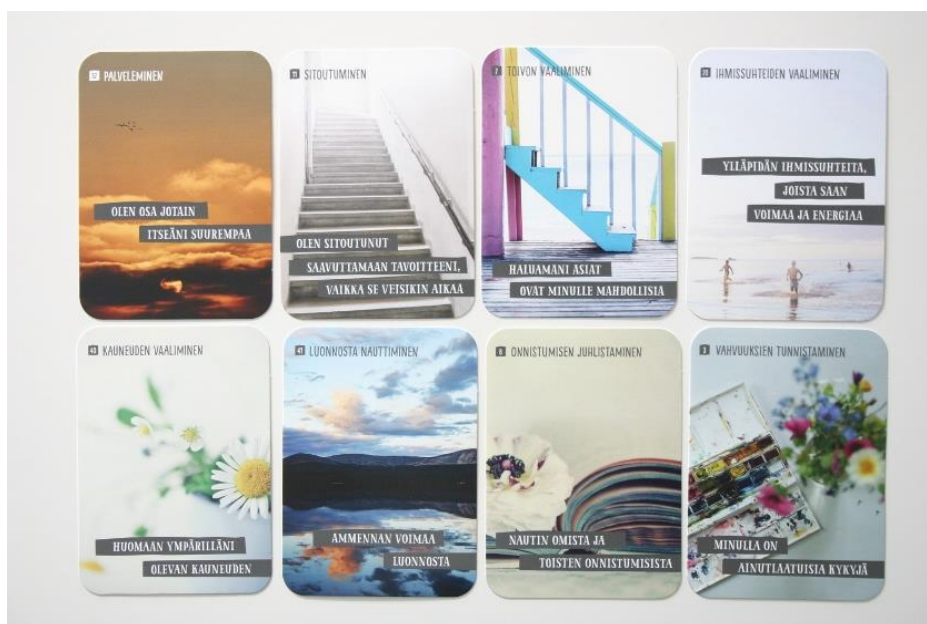
Etsin internetistä jo olemassa olevia ideani kaltaisia työskentelykortteja ja löysin Topaasia – pelin, joka keskittyy lähinnä työyhteisöjen tiimien yhteistyön tukemiseen usein erilaisin teemakohtaisin pakoin (Topaasia 2019). Esittelyvideon katsottuani pidin pelin kulkua hieman hankalana (Topaasia-kanava 2017). Itselläni ajatuksena oli tuottaa väline, joka toimisi yhtä lailla sekä yksin, että pari- tai ryhmätyöskentelyssä. Vastaavasti koin myös pelin olevan aivan liian hintava yksityiskäyttöön tai hyödynnettäväksi esimerkiksi pienten yhdistysten toiminnan tueksi.

Korttimuotoisesti toteutettua tyypittelyn työvälinettä edustavat Neuro-Lingvistisen ohjelmoinnin (NLP) erottelutyyleihin perustuvat Peili-kortit. Myös Peili-kortit pyrkivät selittämään omaa ja toistemme käyttäytymistä. Kortteja esittelevällä sivulla kerrotaan välineen opaskirjoineen auttavan ymmärtämään niin ikään ihmisen tyypillisen käyttäytymisen eri muotoja, syitä ja seurauksia. (Triangleskoulutus 2019.) Näilläkin korteilla on varmasti paikkansa ja käyttötarpeensa.

Kuva 1. Triangles Peili-kortti (jaksaparemmi.fi 2019)

Muita sovelluksia korteista itsenäisinä työskentelyvälineinä ovat esimerkiksi Inspiraatio- tai Hyvän mielen kortit, jotka pääasiassa sisältävät tunnelmallisten kuvien lisäksi voimauttavia positiivisia lauseita (Tukiainen 2018). Erilaisten keskustelujen avaamiseen ja tunnelmien kuvaamiseen suunniteltuja kortteja on olemassa laaja kirjo kuvitettuna tai tekstitettyinä erilaisin asiasanoin, tunnetiloin, elämäntilantein ja maisema-aihein. Esimerkkeinä kuvatuista mainittakoon Suomen Mielenterveysseuran Mielenterveys voimaksi-kuvakortit ja vahvuusadjektiivein tekstitetyt Vahvuuskortit (Suomen Mielenterveysseura, 2019). Ohjauksen ammattilaisille suunnatut KIPINÄ-tunnekuva- ja KIPINÄ-vahvuuskortit ovat tunne- ja vahvuuskorttien yhdistelmä, joissa kummallekin teemalle on varattu kortista oma puolensa (Kattelus 2019). Youth Against Drugs ry:ltä on saatavana myös päihdekasvatukseen suunnattuja erilaisia menetelmäkortteja (YAD 2019).

Kuva 2. Hyvän mielen kortit (Blogspot.com 2016)

Sisäiseen keskusteluun ja pohdintaan voi käyttää värikkäitä Voimauttavat kysymykset-kortteja. Korttien kuvataan soveltuvan esimerkiksi mietiskelyyn, kirjoittamiseen tai muuhun voimaantumiseen tähtäävään prosessiin. (Wikström 2015.) Omaan sisäiseen viisauteen ohjaavat TRUE WISDOM-valmennuskortit ovat uusi erilaisia valmennustekniikoita ja tehtäviä yhdistelevä 30:n kortin pakka. Rajoittavia uskomuksia ja pelkoja purkamaan sekä itsetuntemuksen syventämiseen tähtäävät kortit sivuavat myös omaa

aiheittani, mutta kuvauksen suurpiirteisyys sekä kuvanäytteen puuttuminen jättävät tietoni käytetyistä menetelmistä ja tehtävänannoista puutteellisiksi. (Swan & Ojala 2018.)

Koen ehkä läheisimmin aiheeseeni liittyväksi työvälineeksi osana DIALE-projektia toteutetut dialogiset menetelmäkortit. Kokonaisen sivuston kattava opas videoluento-sarjoineen jakautuu viiteen dialogisuuden osa-alueeseen lämmittelystä dialogien asenteen ja toimintaotteen kautta dialogisen hetken luomiseen ja kokonaiskuvan muodostamiseen. Kunkin osa-alueen alaisuuteen on koottu menetelmiä ja harjoituksia, joiden tavoitteena on kehittää dialogiosaamista, dialogista oppimista sekä tiedonluontia ja yhdessä ajattelemista. (HAMK 2012.) Huolimatta laajasta sivuston tiedollisesta an- nista koen tällä tavoin tietoisesti dialogisten taitojen omaksumiseen ja hallintaan täh- täävän työskentelyn jossain määrin hankalaksi ja arkisista tilanteista etäiseksi. Dialo- gisuudesta kiinnostuneelle sivusto kuitenkin on hyödyllinen tavoitteiden selvityksi- neen ja menetelmien sekä monipuolisen tiedon lähde. Dialogiset menetelmäkortit ovat myös vain sähköinen työväline eivätkä ymmärtääkseni fyysinen työskentelyvä- line, jossa kunkin dialogisuuden osa-alueen harjoitukset ja menetelmät olisivat esi- merkiksi koottu omaan korttiinsa.

Kuva 3. Dialogiset menetelmäkortit (HAMK 2012)

2.2 Tarve Refleksi? -korteille

Tarve johon laatimani työskentelyväline vastaa on tuoda tietoisuuteen kaikesta hyvän-
tahtoisuudestamme ja tavoitteellisuudestamme huolimatta myös vastakkaisten omi-
naisuuksien ja toimintatapojen läsnäolo meissä kaikissa. Vaikka positiivisuus ja myön-
teisyys on toivottavaa toimiessamme yhteistyössä toisten ihmisten kanssa, ihmisluon-
toon kuuluvat myös erimielisyydet ja näkökulmien yhteentörmäykset. Mielestäni ne-
gatiivisiksi mielletyt ominaisuudet ja käyttäytymismallit eivät katoa niitä paheksu-
malla, tuomitsemalla tai kieltämällä. Jos hyväksyisimme ja tiedostaisimme tunnereak-
tioidemme, asenteidemme ja uskomustemme taustatekijät, voisimme keskittyä niiden
ymmärtämiseen. Samalla voisimme kehittyä havaitsemaan samoja puutteita ja toimin-
tatapoja itsessämme, joita paheksomme muissa ja joista jopa syytämme toisia. Näiden
varjopuolien tunnistaminen ja niistä tietoiseksi tuleminen mahdollistaa niiden sääte-
lyn (Zweig & Abrams 1991, xxii – xxiii). Kyky säädellä tunteitamme ja toimintaamme
liittyy olennaisesti myös tunneälykkyyteen. Etenkin ihmissuhdetyössä pidän erityisen
tärkeänä, että tunnemme itsemme vähintäänkin hyvin voidaksemme kohdata toi-
semme aidosti tasavertaisina ja noudattaa asiakaslähtöisyyden periaatteita.

Keskeistä on, että mikäli laatimani työmenetelmän käyttäjä työskentelee itsensä
kanssa ja reflektoi omia kokemuksiaan, asenteitaan ja tunnetilojaan hänen ei tarvitse
kuluttaa aikaansa ja energiaansa toisten ihmisten analysointiin. Ensisijaisesti meidän
kaikkien tulisi mielestäni pyrkiä kehittämään itseämme edelleen. Ajattelen, että omien
tunnereaktioiden ja käyttäytymisen reflektio laajentaa ymmärrystä ensin itsestä ja
omien tunteiden tunnistamisesta, mutta myös toisista - tosin määrittelemättä ja tul-
kitsematta. Itsereflektio lisää ymmärrystä ennen kaikkea siitä kuinka vaillinaisesti ky-
kenemme määrittelemään tai selittämään toistemme käyttäytymistä, motiiveja tai va-
lintoja ulkopuolelta, koska niiden selittäminen ja määrittely on usein jo meille itsel-
lemmekin vaikeaa. Menetelmän tarkoitus on siten vahvistaa ymmärrystä itsestämme
ja arvostamme toisillemme sillä vain vuorovaikutuksessa toistemme kanssa voimme
kehittyä ihmisinä ja kehittää myös ympäröivää maailmaa. Kuten Sokraattisen dialogin
professori Sira Abenaza esittää TEDx -puheessaan: jotta voisimme olla dialogissa toi-
stemme kanssa, meidän tulee voida ajatella toisiamme yhteistyökumppaneina sen si-
jaan, että kilpailisimme toistemme kanssa mielipiteidemme ja näkemystemme oikeel-
lisuudesta. (TEDx Talks 2016, 4:30 – 13:28.) Mielestäni pyrkimystä kunnioittavaan,

aitoon ja vilpittömään kohtaamiseen voisi pitää jopa universaalina periaatteena, jolloin se palvelee vuorovaikutusta kaikissa tilanteissa ja ihmisten välisissä suhteissa.

Dialogisuuden tavoittelu kaikissa kohtaamisissamme edistäisi oletettavasti asiallista, oikea-aikaista ja selkeää sekä ennen kaikkea kunnioittavaa ja rehellistä viestintää. Sillä voisi olla käännteentekeviä vaikutuksia niin yksityiselämäämme, kasvatustyöhön, työelämään ja viimein myös yhteiskuntaan. Kyetäksemme dialogiin tulee meidän ensin kehittää taitoja, joita dialogi edellyttää. Kun edes yksilöinä pyrimme tämänkaltaiseen kohtaamiseen voi kommunikaatiokulttuurimme alkaa muuttua ja jopa tervehtyä sisältä käsin. Esimerkiksi arvostuksen, rehellisyyden, ystävällisyyden ja rohkeuden näkyminen kulttuurissamme myös synnyttää samankaltaista käyttäytymistä. Passiivisuus ja kantaa ottamattomuus ovat niin ikään voimakkaita viestejä. (Lahti 2014, 334 – 335.) Kiinnostuneisuus kuulla ja ymmärtää taas tuottaa tunnetta kuulluksi ja ymmärretyksi tulemisesta, mikä on erittäin tärkeää esimerkiksi lasten ja nuorten myönteisen vuorovaikutuksen tukemisessa sekä resilienssin eli joustavan sopeutumiskyvyn kehittämisessä (Suomen Mielenterveysseura 2019). Tulee muistaa, että lapset ja nuoret lähtökohtaisesti omaksuvat käyttäytymismallit kotoa ja siksin meidän tulee erityisesti kiinnittää huomiota millä tavoin toimimme ja ilmaisemme itseämme myös yksityiselämässämme. Kriittisellä ajattelulla, luovuudella, tunneälykkyydellä ja empatiakyvyllä on mielestäni erityinen painoarvo etenkin kasvatus- ja asiakastyössä.

3 REFLEKSI? -KORTTIEN JA MENETELMÄN TAVOITE

Refleksi? -korttien ja niihin liittyvien harjoitusten tavoite on lisätä tietoisuuttamme ajattelumalliemme ”refleksinomaisuudesta”. Tällä tarkoitetaan itsemme ulkopuolelta tuleviin ärsykkeisiin reagointia, joka on usein tiedostamatonta ja siten automaattista. Vasta tiedostaessamme tämän käyttäytymisemme automaatiomaisuuden voimme muuttaa sitä. (Grönfors & Roos 1997, 50; Hollis 2007, 112 – 113.) Tarvitsemme toisia ihmisiä peileiksemme heijastamaan käyttäytymistämme ja haastamaan asenteitamme. Reflektio puolestaan vastaa tarpeeseen voida ensin itsenäisesti kyseenalaistaa omia käsityksiämme ja jopa arvojamme, jotta niiden sanoittaminen ja/tai perustelu on vaivattomampaa vuorovaikutuksen sitä edellyttäessä.

Olen tietoisesti hyödyntänyt ja hienoisesti soveltanut korttien ulkoasuun sekä harjoituksiin varjotyöskentelyn ideaa, jota erityisesti Carl Jung on tehnyt tunnetuksi. Varjolla tarkoitetaan mm. sitä puolta itsessämme, jonka haluamme kieltää ja johon olemme elämämme aikana varastoineet kaikki kielletyt tunteet ja käyttäytymismallit. (Zweig & Abrams 1991; Lindqvist 1999, 142.) Perustelen valintaani Martti Linqvistin osuvan ilmaisun kautta: ”Paha, josta puhutaan menettää jotain voimastaan.” Linqvist toteaa myös, että illuusio omasta hyvyydestä sekä oikeassa ja turvassa olemisesta on sitä suurempi mitä kauemmaksi itsen ulkopuolelle paha onnistutaan sijoittamaan – käytännössä siis toisiin ihmisiin ja ryhmiin. Toimintamme ja tunteidemme säätelyn edellytyksenä on kuitenkin lupa ja uskallus puhua näistä varjopuolistamme (Lindqvist 1999, 75 – 76.)

Meeting the shadow – the hidden power of the dark side of human -teoksessa varjotyöskentelyn hyödyiksi kuvataan muiden muassa täydempään ymmärrykseen perustuva aidompi itsemme hyväksyminen. Vapautuessamme negatiivisten tunteiden kokeamiseen liittyvistä syyllisyyden tai häpeän tunteista voimme myös ennaltaehkäistä refleksiinomaisten negatiivisten tunteiden odottamattomia purkautumisia päivittäisessä elämässämme. Tunnistaessamme toisiin ihmisiin suuntaamamme projektiot, jotka muokkaavat mielipiteitämme heistä, voimme parantaa suhteitamme rehellisemmän itsetutkiskelun ja suoran kommunikoinnin kautta. (Zweig & Abrams 1991, xxiv – xxv.) Tätä omien tunteiden ja ajatusten ilmaisun tärkeyttä tukee myös Keski-Uusimaan työpaikan käytöstapoja käsittelevä artikkeli. Vuorovaikutuksen laatuun vaikuttaa toisten käyttäytymisen tulkitsemisesta pidättäytyminen sekä omista ajatuksista ja tunteista kertominen. Ajatusten ja tunteiden puhumattomuus voi pahimmillaan kärjistyä työntekijöiden keskuudessa vaikeasti selvitettäväksi ongelmiksi. (Varis 2019.)

3.1 Reflektio ja itselle rehellisyys

Teoksessa Reflection: Turning experience into learning, todetaan reflektion olevan tehokas menetelmä myös oppimisessa. Julkaisussa esitetyksi yksilön prosessi etenee omakohtaista kokemusta (kuten käyttäytymistä, ajatuksia tai tunteita) reflektoiden kokemukseen palaamiseen. Kokemukseen liittyvien positiivisten tunteiden tunnistamisen ja hyödyntämisen kautta estävät tunteet poistetaan, jonka jälkeen kokemus uudelleenarvioidaan. Reflektion tuloksena voi syntyä uusi toimintatapa, näkökulma tai

muutos käyttäytymisessä. Sen voi kuitenkin odottaa lisäävän valmiuksia ja todennäköisyyttä prosessin tuloksena saavutetun tiedon soveltamiseen käytännössä. (Boud, Keogh & Walker 1994, 34 – 36.) Omakohtaisesti olen kokenut niin ikään reflektion ja prosessoinnin olevan avaintekijöitä uuden oppimisessa ja opitun sisäistämisessä sekä ennen kaikkea edellytys saavutetun ymmärryksen käytäntöön soveltamisessa.

Sorrettujen pedagogiikka -teoksessaan, Paulo Freire mainitsee dialogin edellytyksinä tasavertaisuuden ja uskon ihmisiin. Useasti korostamani rehellisyyden merkitys tulee sekin esille Freiren tekstistä:

”Valheellinen rakkaus, valheellinen nöyryys ja heikko usko kanssaihmiin eivät voi synnyttää luottamusta. Luottamus riippuu niistä todisteista, jotka toinen osapuoli antaa toiselle omista aidoista, konkreettisista pyrkimyksistään. Luottamus ei kestä, jos sanat eivät vastaa tekoja. Kun sanoo yhtä ja tekee toista eikä ota vakavasti omia sanojaan, ei voi synnyttää luottamusta.” (Freire 2016, 98 – 100.)

Mielestäni itselleen rehellisyys on edellytys myös rehelliselle vuorovaikutukselle. Kehonkieleemme paljastaa joka tapauksessa todelliset ajatuksemme ja asenteemme (Grönfors & Roos 1997, 46). Näin ollen oman ilmaisun uskottavuus on suoraan riippuvainen siitä, kuinka aidosti ilmaisemme esimerkiksi kiinnostuneisuuttamme tai innostusta, mutta myös epävarmuuttamme tai tietämättömyyttämme. Rehellisyyttä on sekin, että ilmaisee ellei koe sopivaksi tai ajankohtaiseksi keskustella asioista, jotka ovat itselle arkoja tai vaikeita. Rehellisyys on yleensä kunnioitettavaa ja rehellinen voi olla myös toisia kunnioittavasti.

3.2 Näkökulmat ja niiden vaihtamisen taito

Näkökulman vaihtamisen taito helpottaa kaikkea sosiaalista kanssakäymistä. Sillä on käyttöä puhumisen, kuuntelemisen ja ymmärtämisen taidossa. Esimerkiksi huumorintaju, luovuus ja ongelmanratkaisu hyötyvät siitä. (Mattila 2011, 21.) Kuten tapamme tyyppitellä ja profiloida myös tapa suodattaa informaatiota auttavat meitä vähentämään sitä tiedon tulvaa, jota aivomme joutuvat joka päivä käsittelemään. Kyvyn hyödyllisyydestä huolimatta se rajaa havaintojemme ulkopuolelle myös paljon käyttökelpoista tietoa. (mt. 189.)

Näkökulman muutosta toisin sanoen uudelleenmäärittelyä, käsitellään esimerkiksi Neuro-Lingvististä ohjelmointia käsittelevässä teoksessa *Mitä on NLP*. Uudelleenmäärittelyä kuvataan tapana muuttaa yksilön johonkin tapahtumaan liittyviä reaktioita auttamalla muuttamaan tämän näkökulmaa kokemuksesta. Näkökulman muuttaminen kokemusta, tapahtumaa, käyttäytymistä tai ilmaisua kohtaan muuttaa myös sille annettua merkitystä. Se toimii useimmiten menneisiin tilanteisiin liittyvissä suhtautumisen ongelmissa. Uudelleenmäärittelylle on tyypillistä etsiä negatiivisiksi koetuista tapahtumista positiivisia tarkoituksia, tarkoitusperiä, seurauksia tai jopa huumoria. (Grönfors & Roos 1997, 168 - 170.) Uudelleenmäärittelyllä on keskeinen rooli myös ratkaisukeskeisessä terapiamuodossa. Lähestymistapa pohjautuu Milton H. Ericsonin ja Mental Research Institute: n kehittämiin menetelmiin. (Mattila 2011, 95 – 96.)

Ihmisten vahvuuksia tutkivasta positiivisesta psykologiasta on tullut suosittua viime vuosina ja lähestymistapaa sovelletaan useilla alueilla kasvatuksesta työhyvinvointiin (Uusitalo-Malmivaara 2014, 18 - 20). Vaikka huomion kiinnittäminen myönteisyyteen, vahvuuksiin ja toimiviin asioihin ovat myös omasta mielestäni tärkeitä kokonaisvaltaisen hyvinvointimme kannalta, suhtautumiseni positiiviseen psykologiaan on ollut hyvin ristiriitaista. Tämä selittynee aiheen saamasta ääripositiivisuuden ja kultinomaisuuden maineesta, josta tutkimuksen alaa on myös kritisoitu. Lähempi aiheeseen perehtyminen ja onnellisuusprofessoriksikin mainitun Markku Ojasen kirjoitukseen syventymisen jälkeen suhtaudun asiaan myönteisemmin, vaikkakin edelleen hienoisella varauksella ja tarkkaillen. Ojanen toteaa, että ”On tiedettävä, mikä ihmiselle on hyvää, jotta kärsimystä voitaisiin poistaa.” Lisäksi hän tuo esille koetun positiivisuuden liiallisen korostumisen selittyvän paljolti lähihistoriamme ongelmakeskeisen tai negatiivisen psykologian kautta. (Ojanen 2014, 129 – 131.) Pidän kuitenkin järkevänä tavoitella kohtuutta, sillä mielestäni minkä tahansa asian ääri-ilmiöt ovat lopulta jollain tavalla vahingollisia.

Tiedostaessani jonkinasteisen vastakohtien läsnäolon kaikissa kohtaamisissamme pyrin laatimaan työvälineen käyttäjän näkökulmaa kunnioittaen, jolloin pakonomainen ajatusten tai toiminnan ohjaus oikeanlaiseksi miellettyyn tai yleisesti toivotumpaan suuntaan jää aidosti pois työskentelystä. Menetelmän harjoituksineen onkin tarkoitus perustua käyttäjän itsensä kokemusten kunnioittamiseen ja luottaa itsereflektion tuottamiin havaintoihin ja oivalluksiin.

3.3 Perusta NLP: n olettamuksista

Kiinnostukseni dialogiin ja sen mahdollisuuksiin on syntynyt pitkälti vuosina 2008 - 09 Neuro-Lingvistiseen ohjelmointiin (NLP) perehtymiseni myötä. Neuro-Lingvistinen ohjelmointi on tiivistetysti ilmaistuna ihmisen subjektiivisen eli omakohtaisen kokemuksen tutkimista. Sen voi mieltää myös lähestymistavaksi ja menetelmäjärjestelmäksi. (Grönfors & Roos 1997, 38 – 40; NLP-Akatemia 2019.) NLP: n perusolettamukset ovat auttaneet minua suhtautumaan kritiikkiin ja näkökulmien yhteentörmäyksiin neutraalimmin. Huomion kohdistuminen enimmäkseen havainnointiin ja vuorovaikutustilanteista saatavaan tietoon on helpottanut eri näkökulmien ymmärtämistä, vaikka tunnereaktioiden ja niiden myötävaikutuksesta tehtyjen tulkintojen houkutus on edelleen aina sisäisesti läsnä.

NLP: n ennako- tai perusolettamukset ovat ideoita, joiden ei väitetä olevan oikeita tai vääriä (Grönfors & Roos, 1997, 41). Olen yhdistänyt nämä oletukset itselleni ja toimintaani sopivaksi lähestymistavaksi, jonka avulla myös dialogisuuden peruseriaatteet ja ydinajatus on ollut helpompi sisäistää. Vaikka aiheen käsittely saattaa opinnäytetyön kannalta vaikuttaa tässä vaiheessa epäolennaiselta, sillä on ollut työvälinettä laadittaessa aiemmin tiedostamaani suurempi merkitys. Luettelen alla muutamia NLP: n olettamuksia, joita tarkennan tiivistetysti ja kommentoin oman lähestymistapani kautta. Olettamukset on koottu teoksesta *Mitä on NLP*.

”Emme ole suoraan tekemisissä ympäröivän maailman kanssa.

Kartta ei ole maasto.

Jokaisella käyttäytymisellä on positiivinen aie.

Meillä on olemassa kaikki haluamiimme muutoksiin tarvitsemamme resurssit.” (Grönfors & Roos 1997, 42 – 51.)

Käyttäytymistämme ohjaava käsityksemme todellisuudesta perustuu kokemuksiimme ja havaintoihimme, joiden pohjalta olemme muodostaneet uskomuksemme ja asenteemme. Käsitykset muodostuvat tehtyjen yksilöllisten aistihavaintojen (näkö-, kuulo, tunto, haju- ja makuhavainnot) perusteella. Käsitys todellisuudesta on siis yksilöllisen henkilöhistorian sekä yksilöllisten kokemusten ja havaintojen yhdistelmä. Huomionarvoista on, että meillä jokaisella on myös rajoitteemme todellisuuden muodostamisessa. Rajoitteilla tarkoitetaan tässä aistijärjestelmämme ulkopuolelle jääviä ilmiöitä (neurologiset rajoitteet), kielellisiä ja kulttuurisia tapoja (sosiaaliset rajoitteet) sekä

esimerkiksi yksilölliseen kokemukseen tai kokemattomuuteen (henkilökohtaiset rajoitteet) liittyviä asioita. (mt., 42 – 43.)

Kartta ei ole maasto -kielikuvan mukaisesti olen kokenut hyödylliseksi ajatella jokaisen yksilöllisesti muodostavan oman karttansa tai todellisuutensa ympäröivästä maailmasta kokemustensa, havaintojensa ja uskomustensa mukaan. Se on auttanut ymmärtämään – tai vähintäänkin kunnioittamaan sitä laajaa näkemysten kirjoa, joka paljastuu yhdessä toisten kanssa jotain tiettyä asiaa tai ilmiötä määriteltäessä. Aistihavaintoihin perustuvan tiedon keruun ja omaksumisen ymmärtäminen on ollut hyödyllistä esimerkiksi uuden työntekijän perehdytyksessä sekä oman viestinnän kehittämisessä. Oman viestin ymmärtämistä on voinut tehostaa esimerkiksi kuvin tai kuvailuin, liikkein ja äänenpainoin, jolloin sekä näkö-, tunne- ja kuuloaistien kautta havainnoivien on helpompi tavoittaa viestin sisältö. Perehdytyksessä toisille on mielekkäämpää, että tarvittavat asiat kerrotaan, toiset haluavat nähdä miten tulee toimia ja jotkut omaksuvat tiedon parhaiten tekemällä itse.

Jos haluaisimme ajatella, että edes useimmiten käyttäytymistämme ohjaa jokin positiivinen aie tai tavoite voisimme mahdollisesti helpommin havaita tuon pyrkimyksen tai ainakin ymmärtää tiedustella tai etsiä sitä. Ainakin se voisi vähentää merkittävästi toistemme käyttäytymisestä tehtäviä tulkintoja ja olettamuksia ja paremminkin herättää kiinnostuksen kysyä ja aidosti ymmärtää. Itsereflektio on auttanut tunnistamaan näitä aikeita ja niiden tiedostamisen jälkeen omaa toimintaa on ollut helpompi sanoittaa ja tarvittaessa perustella myös muille. Sanoittaminen liittyy monelta osin myös mainittuun oletukseen muutoksiin tarvitsemistämme resursseista. Olettamuksen mukaan ajatuksemme, uskomuksemme, toiveemme ja mielikuvamme ovat suorituskykyimme rakennusaineita ja että meillä jokaisella on kyky muuttaa niitä sekä mielentilojamme, tunnetilojamme ja vaikuttaa omaan toimintaamme. (Grönfors & Roos 1997, 47.)

Vaikken täysin samaistu oletukseen esimerkiksi tunnetilojen osalta luotan muutoskykyymme, mikäli tarve muutokselle on riittävän merkityksellinen. Oletuksella tarkoitetaan ihmisten valtavaa kapasiteettia toteuttaa itseään, löytää uusia tapoja toimia ja tarvittaessa opetella uusia taitoja, mutta joiden käyttöönottoa ovat useimmiten estämässä tai rajoittamassa vain omat uskomuksemme (mt., 47). Helpoimmin oletuksen voi ken-

ties käsittää sanoittamisen ja ilmaisun kautta. Useinhan moni asia esimerkiksi työpaikoilla edistyy, jos epäkohtia, kehitysehdotuksia tai muutostarpeita tuodaan esille, jotta niistä voidaan keskustella. Tulevaisuuden työelämätaitojen osalta miellän tämän vahvasti liittyvän sekä vuorovaikutukseen että yhteistyökykyyn.

Muita NLP: n oletuksia:

”Kommunikoinnin merkitys on sen aikaansaamassa vasteessa.

Epäonnistunutta kommunikaatiota ei ole, on ainoastaan erilaisia vasteita.

Et voi olla kommunikoimatta.

Ihmiset kommunikoivat useammalla tietoisuuden tasolla.

Hyvä tunneyhteys on sitä, että kohtaamme muita heidän maailmassaan.”
(Grönfors & Roos 1997, 42 – 51.)

Vasteella tarkoitetaan reaktiota, jonka viestimme tai kommunikaatiomme saa aikaan toisessa tai toisissa. Koska ihmiset ovat erilaisia myös reaktiot eli toiminta, ajatukset tai tunnetilat ovat erilaisia. (Grönfors & Roos 1997, 45 – 46.) Olettamukseen nojaten on mielestäni erittäin perusteltua pyrkiä kaikissa vuorovaikutustilanteissa läsnäoloon, kohtaamiseen ja kiinnostukseen toisista ihmisistä ja näiden ajatuksista. Vasteen voi käsittää myös palautteena viestinnästämme. Toisissa ihmisissä aikaan saamamme reaktiot voidaan siten mieltää joko rohkaisuna jatkaa tyylillämme tai mahdollisuutena valita toisenlainen lähestymistapa. Olennaista on viestijänä tiedostaa osallisuutemme ja vastuumme viestinnässä.

Viestimme jatkuvasti. Sisäiset prosessit näkyvät meistä muille ihmisille erilaisina reaktioina, liikkeinä, ilmeinä, eleinä ja äänensävyinä. Suuri osa viestinnästämme on myös alitajuista tai tiedostamatonta. Huomionarvoista on sekin, että tiedostamme toiminnastamme ja viestinnästämme vain muutamia asioita kerrallaan. (mt., 46 – 50.) Useat toimintatapamme voivat siis olla meille itsellemme tiedostamattomia tai vaitonvaraisia, mutta näyttäytyä toisille kehonkielen välityksellä. Dialogiin ja rehelliseen viestintään pyrittäessä oletuksen merkitys korostuu. Myös hyvän tunneyhteyden tavoittelemisen liittyy läheisesti niin dialogiin kuin vuorovaikutukseen, mutta myös empatiakykyyn ja tunneälykkyyteen. Toisten ihmisten maailmankuvan ja todellisuuskäsitysten huomiointi ja kunnioitus asettaa keskustelijat tasavertaisempaan asemaan kuin jo aiemmin mainittu kilpailu näkemyksistä tai siitä kuka on oikeassa. Empatia on

kykyä asettua toisen ihmisen asemaan, myötätunto taas mm. mukana elämistä, jakamista ja kohtaamista. Jakaminen on sekä iloisten että vaikeiden asioiden jakamista. (Pessi 2014, 181.) Tunneälykkyyttä on joitain mainitakseni kyky tunnistaa ja säädellä omia tunteitaan sekä havaita myös toisten tunteita. Siihen liittyy myös taito edistää yhteistyötä. (Duodecim Terveyskirjasto 2006.)

Esko Kilpi kiteyttää osuvasti sekä vuorovaikutuksen merkityksen, dialogisuuden että niiden mahdollistumiseksi tarvittavaa asennoitumista.

”Paras lopputulos syntyy vuorovaikutukseen osallistujien lisätessä toinen toistensa kykyä tunnistaa olemassa olevia vaihtoehtoja. Ihmiset käyttävät silloin toistensa esiin tuomia asioita oman näkökulmansa laajentamiseksi, rikastamiseksi ja kehittämiseksi. Kun yksilö ottaa omassa ajattelussaan huomioon muiden esille tuomat, usein oman ajattelun kanssa ristiriitaisetkin seikat, ajattelu, luovuus ja ongelmakuvaukset voivat perustua paljon laajempaan pohjaan kuin vain omiin, aina rajallisiin, kokemuksiin.” (Kilpi 2018, 118.)

Koen oman rajoittuneisuutemme tiedostamisen edistävän motivoitumistamme vuorovaikutukseen ja yhteistyöhön toisten kanssa. Sen seurauksena tiedostaisimme niin ikään laajempien käsitysten ja kokonaiskuvan muodostumisen edellyttävän sekä omaa että toisten osallistumista yhteisen ymmärryksen lisäämiseksi. Jos ymmärtäisimme osallisuutemme tärkeyden kokonaisuutta varten, uskaltaisimme ehkä helpommin ja rehellisesti tuoda julki totutuista mielipiteistä poikkeaviakin näkemyksiä sekä rohkaista aidosti ja kiinnostuneesti myös toisia ajatustensa esittämiseen. Näiden myötävaiikutuksesta voisi luontevasti syntyä dialoginkin edellyttämää tasavertaista kohtaamista ja kunnioitusta toisia ja heidän mielipiteitään kohtaan. Ajattelutapamme muuttuessa ja tavoitellessamme aidosti ymmärrystä koen, että se siirtyy johdonmukaisesti myös sanattomaan ilmaisuun, eleisiin ja ilmeisiin. Tämä taas voisi lisätä rehellistä ja kunnioittavaa kommunikaatiota, joka puolestaan synnyttää luottamusta ja edistää dialogisuutta kohtaamisissamme. Nämä olettamukset ovat vaikuttaneet Refleksi? -korttien ja niihin liittyvien harjoitusten syntyyn. Koen olettamusten tukevan itsetuntemuksen ja dialogitaitojen kehittämisen edellyttävää asennoitumista.

4 REFLEKSI? -KORTIT

Yhteisöpedagogi- ja työnohjaajaopintojen itselleni merkityksellisimmät opintojaksot ja käsitellyt asiat ovat jollain tavalla liittyneet toiminnallisiin menetelmiin tai erilaisiin

työvälineisiin. Oma usko ja kiinnostus sekä menetelmiin, reflektion tehokkuuteen prosessina, että dialogisuuden mahdollisuuksiin vaikuttivat edellä mainittujen yhdistämiseen ja välineeksi laatimiseen. Välineen korttimuotoisuus perustuu täysin omaan mieltymykseen selata, kosketella, käänellä ja pitää kädessä oli kyse sitten korteista, kirjoista tai kynistä ja papereista. Usein myös omien ajatusten sanoittaminen helpottuu jonkin konkreettisen esineen tai kuvan kautta. Uskon, etten ole ainoa, joka edelleen tuntee tarvetta kosketella ja käsitellä asioita kädelliselle luontevana toimintana yhä sähköistyvässä maailmassamme. Koin tarpeelliseksi nostaa esille myös negatiivisiksi koettuja asioita ja ilmiöitä, jotta niiden käsittely ja sanoittaminen olisi jatkossa vaivatonta.

Kosketeltavuuden ja käännettävyyden lisäksi korttimuotoinen väline mahdollistaa vaihtoehtoisia tapoja valittaessa kortteja työskentelyyn. Kuvapuolen ollessa alaspäin viuhkaksi tai pakaksi asetettuna kortin voi halutessaan valita täysin sattumanvaraisesti. Kuvapuolen näkyessä valinnan voi tehdä kuvan, värien tai sanojen perusteella, mutta yhtä lailla heräävää kiinnostusta, tunnetilaa tai intuitiotaan noudattaen. Yhteensä 55:tä korttia ja 110:tä sanaa voi myös yhdistellä lukemattomilla eri tavoilla ja näin ollen pakka on käytettävyydeltään hyvinkin pitkäikäinen. Dialogisuuden periaatteen mukaan kukin kortti asiasanoineen ja kuvineen, saa myös uusia merkityksiä harjoitusten kautta ja käyttäjien välisissä keskusteluissa.

Kuten jo opinnäytetyön alaotsikko kertoo, korttien tavoite on itsetuntemuksen ja dialogitaitojen kehittäminen. Kortit harjoituksineen toimivat kuitenkin vain ajattelun, reflektion ja keskustelun herättäjinä, muun työn tekee käyttäjä itse. Pysin laatimaan harjoitusten kysymykset siten, että jopa kertaalleen syvällisesti kortteja käytettyään menetelmä voisi siirtyä suhteellisen vaivattomasti käyttäjänsä lähestymistavaksi. Toisin sanoen, mikäli käyttäjä on mieltänyt korttityöskentelyssä käyttämänsä reflektion ja ajatusprosessit hyödylliseksi, hänen on mahdollista halutessaan palauttaa työskentelymuoto ja asioiden tarkastelutapa mieleensä sovellettavaksi myös arjen tilanteisiin.

4.1 Korttien rakenne

Korttien ulkoasu muodostuu kortin keskellä olevasta metaforisesta tai symbolisesta kuvasta sekä kortin ylä- ja alareunan substantiivimuotoisista teemasanoista. Tekstien suunta esitetään pelikorttien tavoin eli korttia on käännettävä, jotta myös toinen teemasana voidaan lukea oikein päin. Ajattelen tämän konkreettisen toiminnan tukevan

näkökulman vaihtamista. Sitä voi verrata erilaisiin tuoli- ja paikanvaihtomenetelmiin, joiden tavoitteena on paikkaa vaihtaen pyrkimys tavoittaa eri näkökulmia (Tyhjän tuolin tekniikka 2016). Kyseistä sanojen esittämistapaa hyödynnetään eräässä Refleksi? -korttien pariharjoituksessa. Korttien eräänlainen vastakkaisuusien esitystapa on mielestäni perusteltua, sillä niin käytetään hyväksi meille ihmisille luontevaa tapaa jaotella asioita positiivisiin ja negatiivisiin tai oikeisiin ja vääriin. Näkökulman ja tulkinnan muutos edellyttää mielestäni tämän niin sanotun vastakkainasettelun esille tuomista ja niihin perustuvien olettamustemme korostamista, jotta ne voidaan havaita ja jotta niitä voidaan uudelleenarvioida. Esimerkkeinä korteista voi mainita sanaparit kuten aktiivisuus - passiivisuus sekä johtaminen - seuraaminen.

Korttien kuvat on maalattu ja piirretty käsityönä (Liite 1). Niiden yksilöllisyys ja epätäydellisyys tukevat olemuksellaan ja kuvainnollisesti myös meidän ihmisten kesken-eräisyyttä, jonka tiedostamiseen työvälillä harjoituksineenkin tähtää. Kuvien symboliikan ja metaforisuuden (kielikuvat) on tarkoitus jossain määrin herättää ajatuksia tai ideoita korttien sanapareista, mutta samalla altistaa myös tarkastelemaan aihetta syvemmin. Kuvituksessa on ollut tarkoitus pyrkiä eroon totutuista ja itsestään selvistä ilmauksista. Se taas mahdollistaa käyttäjän omien tulkintojen tekemisen ja tuo tulkintojen erilaisuutta esiin myös keskusteluihin (pari- ja ryhmätyöskentelyssä). Metaforia kuvataan ihmisten keinoksi käsittää abstrakteja asioita. Niiden ydin on jonkin asian ymmärtäminen ja kokeminen. (Grönfors & Roos 1997, 118 – 119.)

Kuva 4. Refleksi? -kortteja ja ohjeistus opinnäytetyön Kohti dialogitaitoja -työpaja-työskentelyyn ©Päivi Koivuluoma

Sanaparit korteissa eivät välttämättä ole toistensa vastakohtia, vaikka ne voidaan kokea sellaisiksi. Substantiivimuoto on valittu selkeyden vuoksi, mutta ohjeistuksessa käyttäjän sallitaan ja toivotaan taivuttavan asiasanoja tarpeen mukaan. Kuten kuvissa myös vastinparien on tarkoitus tuoda esille tulkintaeroja, jotta ne voidaan tiedostaa paremmin ja laajentaa ajattelua. Tavoitteena on, että erilaisista näkökulmista heräisi luontevaa keskustelua tai pohdintaa. Sanaparit ovat teemoja, joiden olen kokenut liittyvän useisiin eri elämänalueisiin ja -tilanteisiin. Korttien voi tältäkin osin ajatella käyttäjälleen pitkään uusia oivalluksia tuottavaksi, sillä asiasanojen, kuvien ja merkitysten voi olettaa muuttuvan ja laajenevan kulloinkin tarkastelussa olevan asiayhteyden mukaan. Käyttöä voinee soveltaa yhtä lailla esimerkiksi ohjaustyössä, työyhteisöissä ja yksityiselämässä.

4.2 Harjoitukset ja työskentelymuodot

Pääasiassa harjoitukset ovat avointen kysymysten kysymyssarjoja, joihin vastataan valitun kortin teemaan tai näkökulmaan liittyvän kokemuksen pohjalta. Kysymysten tarkoitus on luonnollisen reflektion herättely ja siihen ohjaus. Reflektion kohteena ovat käyttäjän omakohtaiset kokemukset ja näkemykset, jolloin käsiteltävän aiheen voi olettaa olevan henkilökohtainen ja siten helposti lähestyttävä. Kysymyssarjat ohjaavat menetelmän käyttäjän näkökulmatyöskentelyyn tämän omaa ajattelua ja kokemuksia kunnioittaen itse tuottamiensa oivalluksia, lopputulosta ja päätelmiä kohti. Harjoitukset päättyvät tehdyistä havainnoista ja oivalluksista eri tavoin esitettyihin koostekysymyksiin, minkä oletan tukevan prosessin kiteytymistä.

Laadin opinnäytetyön käyttäjäkokeiluja varten seitsemän erilaista harjoitusta esimerkiksi käyttötavoista. Kysymyssarjoista neljä loin kokonaan toteuttamieni korttien pohjalta. Muissa kolmessa tehtävässä on sovellettu eri asiayhteyksistä tutuksi tulleita menetelmiä, jotka kuvailen myöhemmin tässä luvussa esimerkkeinä käyttötavoista. Harjoituksista viittä on mahdollisuus kokeilla itsenäisesti, mutta ne toiminevat kohdullisesti myös pari- ja ryhmätyöskentelyssä. Korttien yksinkertaisuus (kuva ja kaksi sanaa) mahdollistaa mielestäni monimuotoisen työskentelyn ja keksimään korteille useita käyttötapoja erilaisiin tarpeisiin. Tavoitteeni harjoituksia ja koko työvälinettä laatiessani on ollut olla ohjaamatta käyttäjien ajattelua liikaa vaan antaa aidosti tilaa

käyttäjien omille pohdinnoille, oivalluksille ja lähestymistavoille. Toivon, että kokemus vapaasti ajattelemisen sallimisesta ja myönteisyydestä siirtyisi jollain tavalla myös korttien käytön jälkeisiin vuorovaikutustilanteisiin.

Korttien käytön aloittaminen voi olla perusteltua aloittaa itsenäisesti, ellei omia heränneitä ajatuksia tai keskeneräisiä pohdintoja koe heti voivansa tuoda julki toisille. Itsenäisen työskentelyn tavoite on kuitenkin auttaa käyttäjää havaitsemaan korttien sanatai vastinparien olemassaolo jollain tavalla myös omassa toiminnassa, elämässä, kokemuksissa ja asenteissa. Itsenäinen työskentely voi olla haastavaa, mikäli käyttäjän on vaikea sekä esittää itselleen kysymyksiä että yrittää vastata niihin. Joillekin tällainen sisäinen dialogi saattaa olla luonnollistakin. Yksintyöskentelyn haasteellisuus voi tosin auttaa havaitsemaan, että toisen tai toisten ihmisten kanssa asioiden pohtiminen on helpompaa. Siinä tapauksessa menetelmä vastaa tavoitteeseen pyrkiä aidosti keskusteluyhteyteen toisten kanssa, koska ymmärretään näiden arvo ja hyöty omien pohdintojen peilaajina tai kysyjinä ja kuuntelijoina.

Parityöskentelyssä voidaan kuvailla korttien teemasanoja joko todellisten tai fiktiivisten esimerkkien kautta. Parityöskentelyssä ja miksei yksilötyöskentelyssäkin esimerkiksi harjoituksen mukaan on mahdollista pohtia kahden kortin teemasanojen eri yhdistelmiä (4 erilaista). Aiemmin kuvatut aktiivisuus – passiivisuus sekä johtaminen – seuraaminen sanapareista saadaan pohdintaan aktiivisen tai passiivisen seuraamisen tai vastaavasti johtamisen eri toimintamalleja. Harjoituksen tehtävä on altistaa ajattelemaan luovasti, yhdistelemään hieman epätodennäköisiäkin ilmiöitä ja ominaisuuksia sekä havaitsemaan ristiriitaisuuksia. Harjoituksen aikana voi luontevasti herätä keskeneräisiä ajatuksia sekä avoimia kysymyksiä yhdessä pohdittavaksi ja työstettäväksi. Itsenäisesti kokeiltavaksi ja harjoituksen havainnollistamiseksi opinnäytetyön liitteessä on kuvia korteista. (Liite 1)

Refleksi? -kortteja on mahdollista käyttää suoraan esimerkiksi väittelyn menetelmässä, jota sovelsin Prometheus-leirin tuki ry:n ohjaajien oppaasta (Prometheus-leirin tuki ry 2016, 33). Korttien sanoja voidaan käyttää harjoituksessa joko väittelyn teemaksi tai väittelijöiden näkökulmaksi. Tehtävään voi valita yhden tai useamman kortin. Harjoituksessa perustellaan tai puolustetaan sitä asiaa tai näkökulmaa, joka on luettavissa kunkin osallistujan suuntaan oikein päin parin kanssa vastatusten istutta-

essa. Leikkimielistä väittelyä jatketaan muutaman puheenvuoron verran, jonka jälkeen kortti käännetään ja toistetaan väittely lyhyesti vastakkaisesta näkökulmasta. Harjoituksen tarkoitus on auttaa havainnollistamaan näkökulman puolustamisen haasteellisuutta, mikäli omat todelliset arvot tai uskomukset ovat asian kanssa ristiriidassa. Yhtä lailla harjoitus voi auttaa havaitsemaan ennalta negatiivisiksi koetuista tai mielletyistä teemoista neutraalimpia tai jopa hyödyllisiä puolia. Väittelyn lopuksi havainnot ja ajatuksia herättäneet asiat tulee keskustella läpi, jotta väittelyssä edes tilapäisesti omaksuttu rooli purkautuu asianmukaisesti.

NLP: n perusoletuksissa mainittua käyttäytymistämme ohjaavaa positiivista aietta jäljitetään harjoituksessa, johon yhdistin elementtejä kahdesta itselle aiemmin tutusta menetelmästä. NLP: n Chunking – menetelmän mukaisesti lähtötilanteesta edetään kysymysten kautta joko yksityiskohtaisemmalle tai yleisemmälle asioiden käsitetasolle (Ahvenniemi 2018, 63 – 71). Laatimassani harjoituksessa kysymyksillä pyritään yleisemmän tason käsitteisiin. Työnohjaajakoulutukseni arvopohdinnoissa menetelmänä käytetyn ”Miksi?” -kysymyksen toistamisen alkuperää en kyennyt opinnäytetyöni valmistumiseen mennessä selvittämään. Tuon kuitenkin esille, ettei harjoituksen mainittu osa-alueet ole itse keksimiäni. Refleksi? -korttityöskentelyn tässä tehtävässä pohdinta aloitetaan negatiivisempia tai epämieluisempia tunteita herättävästä asiasanasta.

Ryhmätyöskentely on alustavasti suunniteltu ohjaavan suoraan dialogisiin työskentelytapoihin ja ryhmätyöhön ohjeistetaan dialogin peruseriaatteita noudattaen. Itselleni jo ennestään tuttu ”keskusteluliput”-menetelmä kuvataan myös DIALE -projektin dialogisten menetelmäkorttien Dialoginen toimintaote - osa-alueen yhteydessä (HAMK 2012). Ryhmäharjoituksessa Refleksi? -korttien asiasanat määrittävät keskustelun aiheet, joista keskustellaan omien näkemysten ja kokemusten pohjalta. Alkuperäisessä keskusteluliput-harjoituksessa jokaisella osallistujalla on käytettävänä jaettu lippuja vastaava määrä puheenvuoroja. Refleksi? -korttien kyseistä menetelmää soveltavassa harjoituksessa jokainen osallistuja taas keskustelee vuorollaan valitsemansa kortin asiasanoista.

4.3 Oletuksia Refleksi? -korttityöskentelyn vaikuttavuudesta

Alhasen (2017) mainitseman riittävän ajan varaaminen dialogille on mahdollista oivaltaa myös Refleksi? -korttien käytön yhteydessä. Omien ajatusten jäsentäminen ja

avoimiin kysymyksiin vastaaminen joko itsenäisesti tai toisten kanssa vaatii prosessointia varsinkin totutuista ajattelumalleista luovuttaessa ja tavoiteltaessa ymmärrystä. Toinen oleellinen ja todennäköinen havainto on myös asioiden merkitysten sanoittamisen tärkeys. Käsitteet ja sanat saavat merkityksensä asiayhteyksistä, joissa niitä käytetään ja siitä millaisia ominaisuuksia sanoihin liitetään (Lahti 2014, 337). NLP:n sanonnan mukaan, ellei jokin asia ole niin konkreettinen, että sen voi laittaa kottikärryille se tulee määritellä. Toisin sanoen kaikki ne asiat, joita emme voi nähdä tai joilla ei ole sijaintia, painoa tai kokoa on sanoitettava ymmärtääksemme, mitä niillä tarkoitetaan ja millaisessa asiayhteydessä niistä puhutaan. (Practical NLP 2016; Ahvenniemi 2018, 63.)

Korttien vastinparien ja kysymysten kautta tapahtuva reflektio käyttäjän omakohtaisesta kokemuksesta voi laajentaa ymmärrystä oman toiminnan motiiveista sekä auttaa havaitsemaan valitun toimintatavan hyödyllisyyttä sekä ääritapauksissa myös haittoja. Todennäköisesti havaitaan, että haemme jatkuvasti tasapainoa elämäämme eri ääripäiden väleillä. Uskon tämän auttavan oivaltamaan niitä tilanteita ja tunnetiloja, joissa me ihmiset toimimme ulkopuolelta tarkasteltuna jossain määrin jopa typerästi tai epäjohdonmukaisesti. Jatkossa reflektioon tottunut henkilö mahdollisesti myös pysähtyy pohtimaan voiko käyttäytymiselle olla yleisimpien tulkintojen ja oletusten sijaan myös muita taustatekijöitä. Tämä tuodaan esille myös työpaikan käytöstapoja käsittelevässä artikkelissa. (Varis 2019.) Asian tiedostava ymmärtää jatkossa lähestyä näitä tilanteita kiinnostuneena selvittämään mistä oikeasti on kysymys ja antaa toiselle mahdollisuuden selvittää reaktio tai käyttäytyminen avoimia kysymyksiä käyttäen tai muuten kertomaan rohkaisten. Oletettavasti myös toisen kertomaa kuunnellaan kiinnostuneesti.

Välillisesti kokeilun tuloksista voi kertoa myös ymmärrys ihmisten moninaisista ajattelumalleista ja lähestymistavoista sekä näiden lukemattomista yhdistelmistä. Ensimmäisessä muutoksia havainnoidaan itsessä ja pohdinnoissa. Näiden omien pohdintojen moninaisuus, vaihtoehtojen runsaus, erilaiset näkökulmat ja niiden ristiriitaisuudenkin havaitseminen voi helpottaa epätäydellisyyden ja epäjohdonmukaisuuden hyväksymistä niin itsessä kuin toisissa. Viimekädessä prosessi saattaa auttaa ymmärtämään myös vuorovaikutuksen toisten kanssa olevan edellytys omalle ihmisensä kehittymiselle ja että elämämme mielekkyys ja merkityksellisyys on aina jollain tavalla riippuvainen muista ihmisistä.

Parhaimmillaan korttien käyttökokeilu voi kehittää ammatillista ja yksilöllistä reflektiota, joka tulee esille erilaisissa tilanteissa rehellisenä keskeneräisten ajatusten ääneen pohdintoina sekä pyrkimyksenä tavoittaa itsestään selvistä ja oletetuista tilanteista vaihtoehtoisia näkökulmia ja lähestymistapoja. Voisin olettaa, että korttien käytön myötä taito kyseenalaistaa asioita kehittyy. Helpoin ajattelun muutokseen ohjaava kysymys voikin olla ”Entä jos?”. Vaikuttavuudesta voi kertoa myös entistä avoimempien tai täsmällisemmin asetettujen kysymysten tai kommenttien esittäminen niin itselle kuin toisille kuten ”Ymmärsinkö oikein, että...?”, ”Kerro lisää...” tai ”Auttaisitko minua ymmärtämään...?”.

Tällainen omaehtoinen prosessi edistää mielestäni suoraan dialogitaitoja toisin sanoen kykyä käsitellä omia tunteitaan, kykyä kuunnella ja kykyä puhua. Kykyyn kuunnella liittyy taito hiljentää omat ajatukset ja ennakkoluulot kuunnellakseen toista tarkkaavaisesti. Myös tarkentavien kysymysten esittäminen liittyy tähän. Puhumisen taito on myös taitoa olla arvostelematta ja tuomitsematta kuultua, mutta ennen kaikkea omien ajatusten selkeää ja rehellistä ilmaisua. (HAMK 2012; Jyväskylän kristillisen koulun opetussuunnitelma 2017.)

5 KÄYTTÄJÄKOKEMUSTEN KERÄÄMINEN

Opinnäytetyön tutkimuksellisen osion tavoitteena oli kerätä käyttäjäkokemuksia laadituista Refleksi? -korteista ja niiden käyttöön liittyvistä harjoituksista. Käyttäjäkokeusten perusteella oli tarkoitus myös selvittää ja arvioida menetelmän vaikuttavuutta itsetuntemuksen ja dialogiin tarvittavien taitojen kehittymisestä. Tiedonkeruun menetelmiksi valitsin käyttäjille teetettävän alku- ja loppukyselyn, keskustelut palautteineen sekä työmenetelmän laatijan omat havainnot. Edellisten lisäksi esittelin kortteja ihmissuhdetyössä toimiville ammattilaisille. Koin usean tutkimusmenetelmän käytön kokonaisuutta palvelevaksi. Pelkän alku- ja loppukyselyn tulosten muutoksen perusteella vaikuttavuuden voi olettaa olevan vain vähäistä. Tämä selittynee sillä, että suurin osa menetelmän käyttökokeiluista tapahtui kertaluonteisesti työpajatyöskentelynä tai yksilökeskusteluina harjoituksineen yhdessä menetelmän laatijan kanssa. Korttityöskentelyn aikana annettu palaute ja jaetut havainnot esitettiin kokemukseni mukaan jo hyvinkin dialogisesti.

5.1 Käyttäjärühmä ja erilaiset työskentelytavat

Tavoitteeni oli saada laaditun työväliseen koekäyttäjiksi monipuolinen otanta eri ikäisiä, eri elämäntilanteissa ja eri aloilla toimivia henkilöitä, jotta voisin arvioida menetelmän toimivuutta ja käyttömahdollisuuksia useasta näkökulmasta. Käyttäjärühmän yhdeksästä henkilöstä loppukyselyyn vastasi kaikkiaan seitsemän henkilöä. Käyttäjärühmästä kaksi henkilöä tutustui korttityöskentelyyn itsenäisesti laadittujen esimerkkiharjoitusten kautta tai muuten valitsemallaan tavalla. Tämän mahdollistamiseksi lähetin kummallekin käyttäjälle Refleksi? -kortit ohjeistuksineen. Käyttäjien itsensä päätettäväksi jäi millä tavoin ja kuinka montaa harjoitusta nämä kokeilevat. Itsenäisesti korttityöskentelyä kokeilleet asuvat eri paikkakunnilla.

Järjestin huhtikuussa kaksi Kohti dialogitaitoja -nimistä työpajaa, toisen Keiteleellä, toisen Kuopiossa. Molemmat pajat olivat kaikille avoimia tilaisuuksia. Työpajat järjestettiin keskeytyksettöminä (non-stop) jolloin osallistuminen oli mahdollista, milloin tahansa työpajan aikana. Tapahtumista ilmoitettiin sosiaalisessa mediassa (Facebook, Instagram) sekä tapahtumakuntien sähköisissä tapahtumakalentereissa. Työpajojen kokonaiskestoksi ilmoitettiin 3 – 4 tuntia. Ensimmäiseen työpajaan osallistui yksi, jälkimmäiseen kolme henkilöä. Työpajoissa kerrallaan osallistujia oli itseni lisäksi enintään kaksi henkilöä.

Mainittujen lisäksi korttityöskentelyä harjoituksineen kokeiltiin kertaalleen kahden samaan työyhteisöön kuuluvan henkilön kanssa sekä yhden kerran yksilötyöskentelyinä. Näissä viimeksi mainituissa osallistuin itsekkin keskusteluihin aktiivisemmin, jälkimmäiseen ensiksi mainittua enemmän. Oma rooli vaihteli eri työskentelymuotojen kesken ja niiden aikana kyselijästä havainnoijaan ja tasavertaiseen osallistujaan. Laadituista esimerkkiharjoituksista kokeilematta jäi vain jo aiemmin mainittu ja DIALE -projektin menetelmissäkin esitelty keskusteluliput-harjoituksen sovellus.

5.2 Alku- ja loppukyselyiden sisältö

Taustatietoja kyselyssä pyydettiin vain ikäjakauman sekä päivittäisten toimintaympäristöjen osalta. En kokenut käyttäjäkokeilun näkökulmasta aiheelliseksi kysyä esimerkiksi sukupuolta tai asemaa. Odotetustikin määrällisesti suppean käyttäjärühmän takia halusin myös vähentää kyselyyn vastanneiden tunnistettavuuden mahdollisuutta.

Kartoitin alkukyselyssä osallistujilta mm. itsetuntemusta, reflektiota, vuorovaikutukseen liittyvien osa-alueiden tiedostamista ja teemoja (Liite 2, kysymykset 4 – 12). Alkukyselyllä pyrin selvittämään kuinka tietoista tai yleistä reflektiota on, millä keinoin itsetuntemusta on aiemmin mahdollisesti kehitetty ja kuinka vaikuttaviksi vastaajat itse arvoivat käytetyt keinot. Tiedustelin ennalta myös dialogin tuttuutta. Kysely koostuu väittämistä, jotka on jaettu kuuden eri otsikon alaisuuteen. Osa-alueet ovat itse-tutkiskelu, reaktiot, näkökulmat, itseilmaisuus, keskustelu muiden kanssa ja keskustelun hyödyt. Kukin osa-alue käsittää neljästä viiteen väittämää. Vastausvaihtoehtoja on neljä ja niistä on tarkoituksella jätetty pois neutraali tai keskiarvoinen vaihtoehto.

Loppukysely käsittää alkukyselyssä esitetyt väittämät samassa järjestyksessä ja muodossa. Tämän tarkoitus on auttaa selkeimmin havaitsemaan mahdollisia muutoksia alku- ja loppukyselyjen välillä. Lisäksi loppukyselyssä pyydetään arvioimaan korttityöskentelyn ja harjoitusten vaikutuksia omaan ymmärrykseen ja käsityksiin vuorovaikutuksen eri osa-alueista. Lopuksi käyttäjien tulee vielä arvioida työskentelytavan havainnollistavuutta dialogin edellytyksistä ja periaatteista ennen vapaaehtoista sanallista palautetta.

5.3 Kyselyn tuloksia

Kyselyn tulokset olivat odotetusti vain suuntaa-antavia (Liite 2). Tulosten vertailuun vaikuttivat muun muassa kahden vastaajan ero alku- ja loppukyselyiden välillä, mutta myös haasteellinen kysymysten asettelu. Väittämien vastausvaihtoehdoiksi olin valinnut sanalliset muodot; samaa mieltä, usein, harvoin ja eri mieltä. Kyselyjen välistä muutosta tulisikin arvioida kysymyskohtaisesti. Nostan silti esille jokaisesta kuuden osa-alueen väittämistä selkeimmin muuttuneen tuloksen. Parhaiten vaikuttavuutta kuvaa kuitenkin loppukyselyn päätteeksi pyydetty arvioinnit käyttäjien oman ymmärryksen ja käsityksen muutoksesta tai vahvistumisesta kysytyissä osa-alueissa sekä korttityöskentelyn myötä havaituista dialogin edellytyksistä (Liite 2, kysymykset 14 – 15).

Alkukyselyssä (Liite 2, kysymys 7) Itsetutkiskelu -otsikon väittämistä kahdeksan vastaajaa arvioi kyseenalaistavan omia ajatuksiaan luontevasti usein. Samaan kohtaan harvoin -vastausvaihtoehdon valitsi yksi vastaaja. Loppukyselyssä saman väittämän kohdalla voi havaita vastausten jakautumisen tasaisemmin. Samaa mieltä väittämästä

oli kaksi vastaajaa, kaksi koki edelleen kyseenalaistamisen luontevaksi usein ja kolme vastaajaa arvioi kyseenalaistamisen luontevaksi enää harvoin.

Reaktiot – osa-alueen yhteydessä esitettiin väittämä ”Tunnistan ristiriitaisuutta sano-
mani ja toimintani välillä” (Liite 2, kysymys 8). Alkukyselyssä eri mieltä asiasta oli
kaksi vastaajaa loppukyselyssä yksi. Harvoin -vaihtoehdon valitsi molemmissa kyse-
lyissä neljä vastaajaa. Alkukyselyssä väittämästä kukaan ei ollut samaa mieltä, mutta
korttityöskentelyn jälkeen ristiriitaisuuden tunnisti kaksi vastaajaa. Alussa usein -
vaihtoehdon valinneita oli kolme loppukyselyssä vastausvaihtoehtoa ei ollut valittu.

Ongelmanratkaisun vaivattomuutta pyrittiin kartoittamaan näkökulmia käsittelevässä
osiossa (Liite 2, kysymys 9). Ongelmanratkaisun helppoudesta samaa ja eri mieltä vas-
tattiin kumpikin kertaalleen alkukyselyssä. Usein vaivattomaksi asian koki viisi ja har-
voin kaksi vastaajaa. Loppukyselyssä ongelmanratkaisun vaivattomuudesta samaa
mieltä oli kaksi vastaajaa, kolmen mielestä ongelmanratkaisu koettiin helpoksi usein.
Väittämän harvoin -vaihtoehdon valitsi edelleen kaksi vastaajaa. Näkökulmatarkaste-
luun tähtäävän työvälineen vaikuttavuutta arvioitaessa haluan nostaa esille vielä väit-
tämän, joka olennaisesti liittyy korttien käyttöön. Asioiden tarkastelun luontevuutta
eri näkökulmista käsittelevästä väittämästä samaa mieltä -vastausvaihtoehdon valin-
neet lisääntyivät alkukyselyn neljästä loppukyselyn viiteen vastaukseen. Loppuky-
selyssä näkökulmatarkastelu koettiin luontevaksi kertaalleen usein ja harvoin. Alkuky-
selyssä samaan väittämään vastasi ”usein” kolme kahden vastatessa eri näkökulmien
tarkastelun olevan luontevaa vain harvoin.

Itseilmaisuuksiin liittyvänä väittämänä eriävän mielipiteen ilmaisun koki helpoksi aluksi
yksi vastaaja, viidelle se oli helppoa usein (Liite 2, kysymys 10). Eriävän mielipiteensä
ilmaisun harvoin helpoksi arvioi kolme vastaajaa. Loppukyselyssä harvoin -vastauksen
valinneita oli kaksi. Ainakin yksi vastaaja koki mielipiteensä ilmaisun aiempaa hel-
pommaksi, sillä lopuksi samaa mieltä väittämästä oli kaksi vastaajaa. Tulee toki huo-
mioida, että loppukyselyyn vastanneita oli kaksi vähemmän kuin alkukyselyssä, mutta
suurin muutos kyseisessä väittämässä on usein -vastausvaihtoehdon alun viiden ja lo-
pun kolmen välillä.

Seuraava kysymys käsitti väittämiä keskustelusta muiden ihmisten kanssa (Liite 2, ky-
symys 11). Alkukyselyssä kaikki yhdeksän vastaajaa arvioivat olevansa usein hyviä

kuuntelijoita loppukyselyssä saman vastausvaihtoehdon oli valinnut 5 vastaajaa. Kahden vastaajan arvio omista kuuntelutaidoista oli loppuarviossa vahvistunut ja kokivat siten työskentelyn päätteeksi olevansa väittämästä samaa mieltä.

Viimeinen alku- ja loppukyselyn kesken yhteneväinen osio käsitteli keskustelun hyödyllisyyttä (Liite 2, kysymys 12). Osion tuloksissa ei näy merkittävää vaihtelua kyselyiden välillä. Yhteensä väittämään ”Keskustelun paras anti on yhteisymmärrys” harvoin tai eri mieltä vastanneet (8 vastaajaa) olivat tarkentaneet vastaustaan avoimeen tekstikenttään. Vastauksista ilmenee, että yleisesti erilaisten näkökulmien ja kokemusten jakaminen on useimmille vastaajista antoisaa, mutta esille tuotiin myös molemmin puolinen ymmärrys sekä rehellisyys. Yhteisymmärrystä keskustelun parhaana antina usein pitivät alkukyselyssä kaksi ja loppukyselyssä kolme vastaajaa. Samaa mieltä väittämästä oli aluksi yksi ja lopuksi kaksi vastaajaa. Kysymyksessä korostuu vastaajien eri määrä alku- ja loppukyselyiden välillä. Loppukyselyssä harvoin-vaihtoehtoa ei valinnut yksikään vastaaja, vaikka alkukyselyssä vaihtoehto valittiin peräti neljä kertaa.

5.4 Vaikuttavuuden arviointia kyselystä

Loppukyselyn päätteeksi koin aiheelliseksi koota erikseen kysymykset vuorovaikutuksen eri osa-alueista sekä dialogin edellytyksistä, jotta kokeiluun osallistujat voisivat arvioida niitä kokemustensa perusteella (Liite 2, kysymykset 14 – 15). Vuorovaikutuksen 24:n osa-alueen vaikutuksia pyydettiin arvioimaan neljällä vastausvaihtoehdolla. Viimeiseen kohtaan oli myös mahdollista kirjoittaa jokin oma havainto ja arvioida sitä muiden 24:n kohdan tapaan vaihtoehdoin: ei vaikutusta, muuttui hieman, muuttui merkittävästi tai vahvistui. Tuon esille kunkin vaihtoehdon eniten vastauksia saaneet kohdat.

Vähiten työskentelymenetelmällä koettiin olevan vaikutusta itsetuntemukseen sekä kykyyn kuunnella ja käsitellä tunteita (vaihtoehto: ei vaikutusta). Molempiin kohtiin vastattiin kolme kertaa. Tulos on mielenkiintoinen siltä osin, että menetelmä tavoittelee osaltaan juuri itsetuntemuksen kehittämistä. Vastakkaisen muuttui merkittävästi vaihtoehdon hajonta oli tasaisempaa, mutta mikään osa-alue ei erottunut kahta vastausta enempää. Osa-alueet, joissa merkittävää muutosta omissa käsityksessä ja ymmärryksessä havaittiin, olivat mm. kyky kyseenalaistaa ja tarkastella asioita eri näkökulmista. Edellisten lisäksi muutosta koettiin omakohtaisesti kiinnostuneisuudesta ja

kyvystä kuunnella, tiedostamattomista ajattelutavoista, abstraktien asioiden määrittelyn merkityksestä sekä tavasta esittää tarkentavia kysymyksiä.

Eniten omien käsitysten ja ymmärryksen koettiin vahvistuneen omien arvojen, yhdessä ajattelemisen merkityksen ja vuorovaikutuksen hyödyllisyyden osalta. Näihin kuhunkin osa-alueeseen vastattiin neljä kertaa. Pääasiassa muutokset koettiin vähäiseksi (vaihtoehto: muuttui hieman), mutta vastauksia vaihtoehdossa oli määrällisesti eniten ja osa-alueista toiseksi laajimmin. Käsityksiä ja ymmärrystä luottamuksen rakentumisesta hieman muuttuneeksi oli arvioinut viisi vastaajaa. Muita neljä vastausta keränneitä osa-alueita olivat mm. olettamusten ja tulkintojen riskit, asenteen vaikutus, keskustelun mahdollisuudet sekä yleisesti toistemme ymmärtämisen edellytykset.

Oletin työskentelytavan tavoitteen mukaisesti Refleksi? -korttien harjoituksineen auttavan havaitsemaan myös dialogisuuden edellytyksiä. Viimeinen matriisikysymys käsittelee kymmenen kohtaa, jotka ovat olennaisia dialogin onnistumiselle (Liite 2, kysymys 15). Kysymyksen ”Arvioi missä määrin menetelmä harjoituksineen auttoi havaitsemaan dialogin edellytyksiä ja periaatteita” vastausvaihtoehdoiksi valitsin poikkeuksellisesti kolme: ei mitenkään, jonkin verran ja merkittävästi. Odotetusti vaihtoehtoon jonkin verran vastattiin eniten. Vahvimmin työmenetelmän koettiin auttaneen havaitsemaan ymmärryksen tavoittelua (seitsemän vastausta) sekä keskeneräisyyden hyväksymistä (kuusi vastausta).

Neljä vastaajaa koki menetelmän merkittävästi vaikuttaneen havaitsemaan osallistujien tasavertaisuutta. Merkittävää vaikutusta (kolme vastausta) työmenetelmällä arvioitiin olevan myös aitouden ja rehellisyyden merkityksen havaitsemiseksi. Osa-alueet, joita menetelmän ei koettu mitenkään havainnollistavan, olivat mielipiteiden ja näkökulmien tuomitsemattomuus tai arvostelemattomuus, hiljaisuuden ja epävarmuuden sietäminen sekä aitouden ja rehellisyyden merkitys. Mainitut kohdat keräsivät kukin kaksi vastausta. Kaikkiaan menetelmän koettiin havainnollistavan dialogisuuden edellytyksiä hyvin. Dialogisuuden periaatteita ei tunnistettu kuudesta osa-alueesta, joihin annettiin yhteensä yhdeksän vastausta kaikista kysymyksen 70:ä vastauksesta.

5.5 Sanallinen palaute ja analyysi

Avoimiin tekstikenttiin tulleista vastauksista voi päätellä, että vastaajat ovat jo lähtökohtaisesti perehtyneet monipuolisesti itsetuntemuksen eri menetelmiin ja välineisiin

(Liite 2, kysymys 4). Keskustelun antina yhteisymmärryksen sijaan koettiin jo itse keskustelu, ymmärretyksi tuleminen, rehellisyys sekä eri näkemysten ja kokemusten jakaminen (Liite 2, kysymys 12). Vastaajien omat kuvaukset korttityöskentelystä ja harjoituksista tukivat odotuksiani niistä oivalluksista, joihin työskentelymuotokin tähtää. Joitain mainittuja havaintoja olivat mm. tiedostamattomat tunteet, näkökulmien avartaminen tai lähentyminen sekä vuorovaikutuksen kehittäminen (Liite 2, kysymys 14).

Palautteissa toimiviksi koettiin korttien kuvitus ja sanaparit (Liite 2, kysymys 16). Yhdistelmä tavoitti henkilöiden huomion odotetusti niin kuvien kuin sanojenkin kautta. Myös korttien koko ja määrä koettiin sopiviksi. Pelkkien korttien todettiin jo itsessään herättävän keskustelua ja luontevaa pohdintaa. Käyttäjäkokemusten mukaan menetelmän ajateltiin myös soveltuvan niin ryhmä- kuin yksilötyöskentelyyn tai -ohjaukseen, mutta myös jonkin koulutuksen osaksi.

Menetelmän tavoitteellisuus jäi joidenkin vastaajien osalta epäselväksi. Arvioin tämän johtuvan työskentelytapaan tutustumisesta hyvin yleisellä tasolla kuten järjestetyssä työpajatyöskentelyssä. Havaintoa tukee sekin, että itsenäisesti korttityöskentelyä kokeilleet henkilöt olivat onnistuneet vastaamaan kysymyssarjoihin täsmällisesti ja harjoituksista oli tavoitettu syvällisiä oivalluksia. Vaikka ohjeistukset todettiin palautteessa selkeiksi, havaitsin niissä silti joitain puutteita ja kehittämiskohteita. Nykyisessä muodossa ohjeistukset eivät palvele kaikkia työskentelymuotoja. Tiedostin asian harjoituksia laatiessani, sillä tavoitteena oli välttää ennalta päätettyyn suuntaan ohjaamista. Menetelmän on siten tarkoitus aidosti mahdollistaa käyttäjänsä omat päätelmät ja oivallukset, mutta jollain tavalla ohjeistuksia tulee havaintojeni mukaan vielä jäsentää.

Oletettavasti menetelmä toimii parhaiten jonkin teeman tai tavoitteen nimeämisen myötä, jolloin korttien kautta voi alkaa laajentaa keskustelua ja näkökulmia käsiteltävästä asiasta. Korttityöskentelyn voinee osoittaa toimivan myös itsenäisessä työskentelyssä. Riittävän ajan varaaminen tämänkaltaiselle menetelmälle tuli palautteissakin esille. Vastaajien sanallisessa palautteessa esille tuomat huomiot ajankäytöstä tukevat mielestäni menetelmän havainnollistavuutta dialogin edellytyksistä myös tältä osin.

Kyselyn tulosten analysoinnin haasteellisuudesta huolimatta joitain johtopäätöksiä niistä kuitenkin voitaneen tehdä. Muutosta alku- ja loppukyselyiden välisten vastaus-

ten jakautumisesta voi tulkita kahdellakin tavalla. Vahvistuneiden osa-alueiden kohdalla käyttäjien voisi olettaa havainneen kyvykkyyksiään oletettua paremmiksi. Tätä tukee myös menetelmän vaikuttavuutta arvioivan kysymyksen osa-alue, jonka mukaan viisi vastaajaa arvioi ymmärryksen tai käsityksensä omista vahvuuksistaan vahvistuneen tai muuttuneen joko hieman tai merkittävästi. Vastaavasti loppukyselyssä aiempaa tasaisemmin jakautuneita vastauksia voi tulkita siten, että vastaajat ovat pysähtyneet kyseenalaistamaan ja pohtimaan omia olettamuksiaan. Tämän kaltainen esimerkki kuvattiin kyselyn tuloksia esittelevässä alaluvussa omien ajatusten luontevasta kyseenalaistamisesta. Kumman tahansa tarkastelutavan mukaan korttien nimessäkin esitetty ajatuksen ”refleksi” on menetelmän myötävaikutuksesta sekä tiedostettu, pysäytetty että kyseenalaistettu. Koen tämän edellytyksenä syvemmälle ymmärrykselle sekä kaikille muille harjoitteille. Samalla se kuitenkin osoittaa työskentelyvälineen saavuttaneen laatijansa sille asettaman vähimmäistavoitteen.

Mielestäni kyselyn vastauksissa näkyvä ristiriitaisuus on mielenkiintoinen ilmiö, joka kuvaa hyvin asioiden erilaisia tulkintatapoja. Vaikka kolmen vastaajan mielestä korttityöskentelyn ei esimerkiksi koettu vaikuttaneen itsetuntemukseen, mielestäni kaikki kyseisen (14) kysymyksen osa-alueet liittyvät aiheeseen jollain tavalla. Myös tämä vahvistaa abstraktien asioiden määrittelyn tarpeen. Kyselyssä olisi voinut pyytää vastaajia jopa määrittelemään itsetuntemuksen tai millaisista osa-alueista sen ajatellaan koostuvan, mutta oletettavasti vastaaminen näin laajaan kokonaisuuteen olisi ollut haastavaa. Määrittely näkyy myös kysymyksen 12 tekstikentän vastauksessa, jossa vastaaja tarkentaa mitä yhteisymmärrys hänelle merkitsee.

6 HAVAINTOJA JA NÄKÖKULMIA KORTTITYÖSKENTELESTÄ

Menetelmän laatijana olen voinut havainnoida työstämisen prosessia aina ideasta Refleksi? -korttien kokeiluversioon ja käytöstä saatuihin tuloksiin asti. Kokemus on ollut opettava ja avartava. Prosessissa olen voinut usein todeta oman epävarmuuden ja keskenäisyyden, mutta yhtä lailla luottaa tulevien korttien käyttäjien luovaan ajatteluun sekä kykyyn oivaltaa asioita. Oman puutteellisuuden tiedostaminen on tehnyt työvälineen ja sen tausta-ajatusten esittelyn helpoksi ja luontevaksi. Samalla se on auttanut myös aidosti asettumaan keskusteluihin tasavertaisena toisten kanssa. Tässä luvussa

kerron havaintojani lähinnä korttityöskentelystä ohjeistuksineen ja roolistani eri tilanteissa. Lopuksi tuon esille alalla toimivien ammattilaisten näkemyksiä korteista. Asiakastyötä tekevien mielipiteiden merkitys korostuu työväliseen jatkokehitystyössä sekä valmiin tuotteen markkinointia kohdennettaessa.

6.1 Laadinta ja testaus

Aloitin korttien työstämisen suunnittelemalla sanapareja ja hahmottelemalla kuvituksia. Idea korttien käännettävyydestä määräytti pitkälti kuvien valintaa ja pyrin välttämään liian yksisuuntaista esittämistapaa. Kuva ei esittävyydeltään saisi liikaa hallita ja siten ohjata kortin tarkastelua vain toisesta suunnasta. Työstin sanapareja ja kuvia lopulliseen muotoonsa rinnakkain koko korttien toteutusajan.

Vaikka ajattelin aluksi luoda korttimuotoisen välineen vain näkökulmien tarkasteluun harjoitusten kysymyssarjoja laatiessani, menetelmä syveni odottamattomasti. Havaittiin, että jo yksittäisten harjoitusten myötä on mahdollista tavoittaa syvempää ymmärrystä itsestä, omista toimintatavoista ja tiedostamattomista tunteista sekä omaan ilmaisuun vaikuttavista tekijöistä. Koen, että erilaisille asioille antamamme merkitykset selviävät vain kyseenalaistamalla uskomuksiamme ja arvojamme. Mielestäni vasta kyseenalaistamisen ja kriittisen tarkastelun läpikäyneet arvot voivat olla aidosti kestäviä.

Testasin kaikki kysymyssarjat itsenäisesti ja oivalsin myös itsestäni aiemmin tiedostamattomia toimintatapoja huolimatta vuosia kestäneestä aktiivisesta itsetutkiskelustani. Syvällinen ymmärrys tiedostamattomista asioista edellyttää kokemukseni mukaan aina jonkin asteista itsensä ajattelemaan ahdistamista. Huomioin asian työpajoihin laatimassani korttityöskentelyn yleisohjeistuksessa. Toin ohjeessa esille, että harjoituksen saa keskeyttää, mikäli käyttäjä kokee työskentelyn aikana epämiellyttäviä turhautumisen tai torjunnan tunteita. Käyttäjien itsemääräämisoikeutta ja arvoa kunnioittaen kehotin valitsemaan omakohtaisista kokemuksista työstettäväksi sellaisia, jotka eivät loukkaa keskustelijoiden yksityisyyttä. Haluan myös tuoda esille, että menetelmän perustaminen NLP:n taustaoletuksille oli tietoinen valinta, vaikka se onkin ristiriidassa dialogin tavoittelemalla olettamuksista luopumisen kanssa.

6.2 Kokemuksia työpajoista ja keskusteluista

Osassa käyttökokeilutilanteista jonkin tavoitteen tai lähtöteeman nimeämisestä olisi ollut hyötyä työskentelyä aloitettaessa. Asia tuli esille myös palautteissa. Jatkoa ajatellen ja vastaavia tilanteita varten voisi ohjeistuksissa olla mukana jokin lista yksinkertaisista apukysymyksistä. Ne ohjaisivat tarvittaessa seuraamaan korttien kuvista tai sanoista herääviä ajatuksia tai määrittelemään kortin teemaa. Työskentelyn aloitusta saattaisi helpottaa myös jäsennellymmät kysymyssarjat. Joidenkin kohdalla havaitsin osallistujien pohdintojen kuitenkin etenevän itsenäisestikin kysymyssarjojen suuntaan.

Lähestymistavan yksilöllisyys näkyi selkeästi kaikissa käyttökokeiluissa. Eräs käyttäjä valitsi pöydältä heti itselleen toivomiansa ominaisuuksia ja alkoi luontevasti tarkastella tilannettaan niiden ohjaamana. Osalle korttien sanojen yhdistely oli haasteellista. Väittelyn käsittelytapaa soveltavassa harjoituksessa huomioitiin tilanne, jossa harjoitukseen valittu kortti ei toiminut ohjeistuksessa suunnitellulla tavalla itsenäisesti vaan vaati rinnalle asiasanoja tarkentavan kortin.

Yksilö- ja parityöskentelyssä tavallani osallistua oli merkittävä vaikutus. Keskustelut olivat sitä luontevampia ja sujuvampia mitä aidommin itse osallistuin ja jaoin kokemuksiani tai näkemyksiäni. Jos asetuin tai minut asetettiin osallistujien toimesta ohjaajan rooliin, keskustelut olivat vaivautuneempia. Kokemukseni mukaan ohjaajan ja osallistujan suhde ei välttämättä ole tasavertainen, mikäli vain toinen esittää kysymyksiä ja toinen vastaa. Luottamuksen rakentaminen on tässäkin työskentelymuodossa keskeistä. Omakohtaisesti voin helposti tunnistaa tunteen arvioitavana olemisesta tai jopa pelosta joutua virheellisesti tulkituksi tai väärin ymmärretyksi. Koin ainakin kertaalleen työskentelyjen aikana, että osallistuja varoi harjoituksen tekemistä väärin, vaikka käytännössä se ei ole edes mahdollista tässä menetelmässä.

Osallisuuteni työpaja- tai yksilötyöskentelyssä ei välttämättä ollut kaikissa tilanteissa onnistunutta. Asiaan voi vaikuttaa oma liiallinenkin innokkuus menetelmän laatijana tai esimerkiksi työpajojen julkisissa tiloissa työskentelylle varattu aika. Itsenäisesti kortteja kokeilleet käyttäjät olivat oletettavasti työstäneet harjoituksia useamman päivän aikana ja voineet siten keskittyä paremmin kulloinkin käsillä olevaan tehtävään. Toisen itsenäisen käyttäjän minulle lähettämässään paperille kirjoitetussa tuotoksessa

näkyi kysymyssarjoihin vastaamisen prosessi, joka havainnollistaa harjoitusten toimineen suunnitellusti. Tämä auttoi tiedostamaan, että minunkin tulee vielä kehittää kykyjäni kuunnella ja antaa toisille aikaa ajatustensa jäsentämiselle ja ilmaisulle.

6.3 Alan toimijoiden näkemyksiä

Vielä ennen lopullisten tulosten koontia kävin esittelemässä Refleksi? -kortteja ja menetelmän ideaa ihmissuhdetyössä toimiville henkilöille ja ryhmille. Kokonaisuutena esitetyt näkemykset olivat sekä rohkaisevia että ajatuksia herättäviä. Tavoitin neljän tapaamisen aikana kaikkiaan kymmenen henkilöä. Henkilöt toimivat nuoriso-ohjaajan, nuorisotyön suunnittelijan sekä yksilö- ja työvalmentajan tehtävissä. Kahdessa tapaamisessa mukana keskustelussa oli myös opiskelija. Sosionomiopiskelija työskenteli yksilövalmentajien, yhteisöpedagogiopiskelija nuorisotyön suunnittelijan kanssa.

Nuoriso-ohjaajan kanssa käyty lyhyt keskustelu osoitti henkilön kiinnostuksen työvälinettä kohtaan jo korttien ulkoasun perusteella. Hän myös kehotti minua olemaan yhteydessä nuorisotyön suunnittelijaan. Nuoriso-ohjaaja tiedusteli, liittyikö väline työnhjaukseen ja toivoi kuulevansa menetelmästä lisää esimerkiksi erikseen menetelmän esittelyyn järjestetyssä tilaisuudessa.

Tapaamisessa nuorisotyön suunnittelijan ja yhteisöpedagogiopiskelijan kanssa kerroin tarkemmin työmenetelmän keskustelu- ja vuorovaikutuskulttuuriin tähtäävistä tavoitteista. Lisäksi toin esille ajatuksiani itsetuntemuksen kehittämistä omien ajatustemme ja mielipiteidemme sanoittamisen helpottamiseksi. Korttien ulkoasua pidettiin positiivisella tavalla erilaisena jopa nerokkaana ja niiden todettiin herättävän ajatuksia. Se, etteivät sanaparit suoraan olleet toistensa vastakohtia koettiin hyväksi asiaksi. Nuorisotyön suunnittelija tiedusteli myös, olenko kokeillut menetelmää nuorisoryhmien kanssa. Sitä en valitettavasti ehtinyt toteuttaa opinnäytetyöprosessin aikana.

Alle 29-vuotiaiden nuorten kanssa työskentelevien yksilövalmentajien ja sosionomiopiskelijan kanssa keskustellessa tuli esiin yllättäviäkin seikkoja. Kortit koettiin jopa aikuisille suunnatuiksi, toisaalta korttien arveltiin toimivan paremmin ilman sanapareja. Eräs henkilö totesi suoraan, ettei korttityöskentely tunnu itselle luontevalta, mikä varmasti on jopa olettamaani yleisempää. Jotain Refleksi? -korttien tapaisen välineen tarpeesta kertoo kuitenkin, että yksilövalmentajan kertoman mukaan eräs nuori

oli aiemmassa kuvakorttityöskentelyssä kaivannut oman tilanteen kuvaamiseen tarjolla olleista korteista synkempää kuvaa. Hyödynsin saamaani oivallusta seuraavassa tapaamisessa.

Viimeisessä tapaamisessa esittelin kortteja ja menetelmää tavoitteineen sosiaalisen kuntoutuksen työ- ja yksilövalmentajille. Ideaa pidettiin mielenkiintoisena ja menetelmää kokeilemisen arvoisena. Samalla painotettiin, että korttien kanssa tulisi työskennellä ensin itsenäisesti tai toisten valmentajien kanssa, jotta niiden käyttömahdollisuuksia voisi tavoittaa helpommin. Ulkoasu koettiin mielenkiintoiseksi. Sanaparit herättivät pohdintaa, mutta jossain määrin niiden hyödyllisyys kuitenkin havaittiin. Toin esille työttömyyden aiemmin kokeneena myös silloisen tarpeeni voida jollain tavalla käsitellä haastavaan elämäntilanteeseen liittyviä negatiivisiakin tunteita ja kokemuksia. Mielestäni liiallinen tavoitteellisuus saattaa joskus jopa ehkäistä vaikeiden asioiden käsittelemistä. Omakohtainen kokemus on osaltaan varmasti vaikuttanut myös korttien muotoutumiseen nykyisenlaisiksi.

7 POHDINTA

Opinnäytetyön tavoitteena oli laatia väline itsetuntemuksen ja dialogitaitojen kehittämiseen. Toteutetun korttimuotoisen työskentelyvälineen tuli palvella niin yksilöitä kuin ryhmiä sekä itsenäisessä että ohjatussa työskentelyssä. Käyttäjäkokemuksista ja idean esittelemisestä saatu palaute sekä omat havainnot ja oivallukset muuttanevat kohderyhmää, jolle lopullista tuotetta esitellään ja markkinoidaan. On myös pohdittava tarkkaan, koetaanko Refleksi? -kortit menetelmänä tarpeelliseksi. Työväline voisi olla hyödyllinen esimerkiksi työyhteisöjen vuorovaikutuskulttuurin edistämiseksi, pyrittäessä läsnäolevaan kohtaamiseen tai kehitettäessä lisääntyvien monialaisten ja -ammattillisten ryhmien tiedonkulkua muutenkin kuin sähköisesti. Yhteiskunnan yksilöinä meidän tulisi mielestäni nykyistä tietoisemmin huomioida nyt tehtävien päätösten, kehittämisen ja yhtä lailla laiminlyöntien vaikutuksia. Nykyisten toimintaympäristöjemme lisäksi toimintamme vaikuttaa sekä yhteiskuntaan kokonaisuutena että pitkälle tulevaisuuteen.

7.1 Menetelmä omaan työhön

Alustavasti kenen tahansa asiasta kiinnostuneen käyttöön suunniteltu korttimuotoinen väline jalostui opinnäytetyön edetessä lopulta omaan ohjaustyöhön parhaiten soveltuvaksi. Ennen kuin Refleksi? -kortteja voi edes tarjota yleisesti markkinoitavaksi tuotteeksi harjoitusten ohjeistuksia tulee selventää nykyisestä sekä kehittää ulkoasu ja materiaalit julkaisukelpoisiksi. Nämä edellyttävät osaltaan myös lisää käyttäjäkokemuksia. Lopulliseen tuotteeseen korttien käyttöön liittyvät harjoitukset tullaan myös erottelemaan omiin kortteihin nykyisen paperiohjeen sijaan. Tämä mahdollistaa sekä Refleksi? -korttien tiiviin pakkauksen, että useiden ihmisten samanaikaisen työskentelyn yksin, pareina tai ryhmissä eri harjoitusten parissa. Koen työvälineen erilaisuuden vaativan menetelmän tavoitteiden ja periaatteiden esittelyä tarkemmin, jotta ymmärretään sen vaikuttavuuksia ja käyttömahdollisuuksia. Mielestäni menetelmää ei välttämättä voi opettaa tai kouluttaa vaan sen hyödyt on jokaisen käyttäjän oivallettava itse – mieluiten juuri omakohtaisen kokemuksen ja reflektion kautta. Koen, että vasta saavutettujen oivallusten kautta menetelmän käyttäjän on mahdollista hyödyntää kortteja omaan työotteeseen soveltuvalla tavalla sekä kehittää välineelle uudenlaisia käyttötapoja.

Parhaiten menetelmä toiminee nykyisessä muodossaan esimerkiksi juuri työnohjauksessa ja erilaisten vertaisryhmien työskentelyssä. Näiden palautteissakin mainittujen työskentelymuotojen yhteinen tekijä voi liittyä aidosti tasavertaiseen kohtaamiseen. Työpajatyöskentelyssä havaitsemani mukaan eriarvoisuus paljastuu työmenetelmässä helposti, vaikka keskustelijat eivät tietoisesti ottaisivatkaan ohjattavan, oppijan tai ohjaajan roolia. Ilmiötä olisi mielenkiintoista tarkastella tulevaisuudessa myös asiakaslähtöisyyden näkökulmasta.

Arvioitaessa työn onnistumista kokonaisuutena, koen saaneeni riittävästi tietoa Refleksi? -korteista työvälineenä sekä niiden toimivuudesta ja kehittämistarpeista. Käyttäjäkokeemukset osoittivat menetelmän erilaisuuden, joten koen tavoitteen omannäköisen tuotteen luomisesta toteutuneen. Olisin toivonut järjestettyihin työpajoihin enemmän osallistujia, jolloin olisin voinut keskittyä paremmin tarkkailemaan ja olla vain tarvittaessa tukena tai kyselijänä. Toisaalta osallistujana havaitsin paremmin myös omia kehittymisen tarpeitani pysähtyä kuuntelemaan ja antaa aikaa ajatusten

muodostumiselle. Havainto tukee oletusta elinikäisestä oppimisesta tai vähintäänkin elinikäisestä kehittämisestä.

Opinnäytetyötä suunnitellessa ajattelin, että korttien käyttökokeilun ja loppukyselyyn vastaamisen välillä tulisi olla esimerkiksi viikon tai kahden pituinen aika. Siten olisi mahdollisesti ollut arvioitavissa onko korttityöskentelyllä saavutettuja oivalluksia tai havaintoja voitu hyödyntää arjen tilanteissa ja toimintaympäristöissä. Oletettavasti ajanjakson pituus ei kuitenkaan olisi ollut merkittävä tekijä. Ratkaisevia asioita lienevät korttien käyttökerrat sekä ajatteluprosessista saatujen oivallusten hyödyllisyys. Tätä vaikuttavuuden osa-aluetta voi toki tutkia myöhemmin.

Tehty työ vahvisti osaltaan myös oman toimintani arvopohjaa ja tavoitteellisuutta, jonka ensisijaisesti koen olevan erilaisten yhteisöjen ja niiden yksilöiden toimijuuden tukeminen. Tässä toimijuuden tukemisessa mielestäni olennaisinta on juuri vuorovaikutuksen edistäminen siten, että kukin yhteisön jäsen voisi kokea tulevansa nähdyksi, kuulluksi ja ymmärretyksi. Kuulluksi ja ymmärretyksi tuleminen on edellytys myös aidoille osallisuuden kokemukselle. Kokemusta osallisuudesta tukee sekin, että oman - myös eriävän - näkemyksen tai mielipiteen esittäminen on tärkeää yhteisen ymmärryksen, laajempien näkökulmien ja uuden tiedon tuottamiselle. Niin yhteisöpedagogina kuin työnohjaajana koen yksilöissä ja yhteisöissä olevan kaikki muutoksiin tarvittavat voimavarat, mutta niiden esiin tuominen ja sanoittaminen saattavat tarvita toisinaan ulkopuolista tukea. Työotteeni voisi hyvinkin kuvata vastaavan dialogin peruseriaatteita.

Olen tietoisesti välttänyt nimeämästä yksittäistä lähestymistapaa tai suuntausta jolle näkemykseni perustuvat. Vaikka tällainen vakaumuksettomuus saattaa olla jopa oman yritystoiminnan kannalta haitallista, koen sen palvelevan avointa suhtautumista ja aitoa kiinnostusta kunkin asiakkaan, yhteistyökumppanin tai yhteisön omaa asiantuntijuutta kohtaan. Siten kohtaamisen voisi olettaa olevan aidosti kunnioittavaa, yksilöllistä ja tasavertaista. Huolimatta siitä, että opinnäytetyön menetelmän perustana on käytetty NLP:n taustaoletuksia kyseisessä lähestymistavassa on myös paljon menetelmiä ja teemoja, joita en koe omassa toiminnassani hyödyllisiksi tai luonteviksi. Sama pätee niin ikään esimerkiksi ratkaisukeskeisyyteen, Jungin oppeihin tai vaikka problematisoivaan pedagogiikkaan. En usko, että mikään oppi tai suuntaus voi yksin toimia

ainoana oikeana lähestymistapana ihmisten moninaisissa elämäntilanteissa ja kohtaamisissa. Näin voi olettaa myös dialogista. Mielestäni dialogin käyttö on kuitenkin nyky-yhteiskunnassamme niin vähäistä, että emme voi ennalta tietää niitä tilanteita, joissa dialogi ei toimi, ennen kuin edes kokeilemme sen toimivuutta laajemmin.

7.2 Tulevaisuuden työelämä

Olisi naivia väittää laatimani työväliseen tai dialogisuuden pelastavan meidät ristiriidoilta ja konflikteilta. Jotta voisimme ymmärtää toisiamme paremmin, tulisi meidän kuitenkin osata keskustella. Keskustelun onnistumisen edellytys on kyky asettua toisen ihmisen asemaan ja tarkastella asiaa tämän näkökulmasta (Mattila 2011, 84). Mattila mainitsee henkisen joustavuuden ja näkökulman vaihtamisen kyvykkyyksiksi, joita ilman emme edes kuule, saati ymmärrä mitä muut meille sanovat. Oppiaksemme henkistä joustavuutta tarvitsemme kohtaamisia ja dialogeja toisten ihmisten ja kulttuurien kanssa. (mt., 188 – 189.) Tästä voisi päätellä, että mitä valmiimpia olemme tarkastelemaan ja kuuntelemaan omista näkemyksistämme poikkeaviakin mielipiteitä sitä tehokkaammin kehitämme kykyämme ymmärtää toisia ihmisiä, heidän tekojaan ja toiminnan tuloksia.

Työelämässä ollaan siirtymässä uudenlaiseen toimintakulttuuriin, jossa työntekijät saavat ja ottavat enemmän vastuuta työstään ja työn tuloksista. Itseohjautuvat Teal – organisaatiot perustavat toimintansa dialogisuutta tukeville rakenteille ja käytännöille (Kousa 2017). Tällaiselle tulevaisuuden organisaatiomallille tai -rakenteelle tunnusomaista on itseohjautuvuus, kokonaisvaltaisuus sekä korkeamman yhteiskunnallisen merkityksen eteen toimiminen (Ahvenniemi 2018, 96 – 98; Blomberg 2017). Uudenlaista lähes hierarkiattoman organisaatorakenteen tarvetta perustellaan työn luonteen monimutkaistumisella sekä toimintaympäristön muutosnopeudella. Perinteisten byrokraattisten organisaatioiden kuluttaessa aikaa suunnitteluun, jalkauttamiseen tai hyväksymismenettelyihin itseorganisoituvissa ja -ohjautuvissa organisaatioissa tehdään nopeita päätöksiä, kokeillaan rohkeasti ja käydään jatkuvaa dialogia. Tulevaisuudessa menestystekijäksi nousee myös kaikkien työntekijöiden osaamisen ja tietopääoman hyödyntäminen. (Martela & Jarenko 2017, 17 – 19.) Itseorganisoitumisen katsotaan mahdollistavan innovaatioiden tuottamisen sekä nopean toiminnan kehittämisen. Lisäksi myönteisen työmotivaation, -ilmapiirin ja työn merkityksellisyyden voi

olettaa edistävän parhaiden osaajien rekrytointia. (Blomberg 2017; Martela & Jarenko 2017, 32.)

Ilmarisen (2017) listaamien työelämätaitojen hallinnan tärkeyden voi havaita myös tulevaisuuden työtä luonnehdittaessa. Kaikenlainen rutiinityö – myös rutiiniajattelutyö – tullaan oletetusti korvaamaan. Pisimpään ihmistyön muotoina ajatellaan pysyvän luovan asiantuntijatyön sekä inhimillisen vuorovaikutustyön tai vähintään toista näistä piirteistä sisältäviä töitä. Luovaa asiantuntijuutta kuvataan kyvykkyytenä nähdä kokonaisuuksia sekä yhdistellä asioita uudella ja yllättävälläkin tavalla. (Martela & Jarenko 2017, 23.) Kuten Teal – organisaatioissa jo nykyään työtä tehdään tiimeissä, joissa tarkkaan rajattujen työtehtävien sijaan hyödynnetään tai ainakin tulisi hyödyntää vaihtuviin työtehtäviin työntekijöiden eri vahvuuksia ja osaamista. Nopea ja oikea-aikainen päätöksenteko edellyttää työntekijöiltä niin ikään kykyä ja halua kuunnella eri asiantuntijoiden ja asianosaisten mielipiteitä. (Ahvenniemi 2018, 97 – 98.)

Toimintaympäristömme jatkuvan muutoksen myötä edes asiantuntijuutta ei mielestäni voida pitää yksilöiden pysyvänä ominaisuutena, vaan joudumme kehittymään toimintaympäristömme mukana. Oman osaamisen ja päivitettävien tietojen tiedostaminen edellyttää jatkuvaa reflektiota, mutta myös toisten osaamisen tunnistamista ja tunnustamista. Monimutkaisia asiakokonaisuuksia ei kuitenkaan tarvitse hallita yksin ja toisaalta tiimi- ja yhteistyö mahdollistaa myös erikoistumisen (Martela 2018, 140). Esko Kilpi kuvaileekin yhteistyötä osuvasti ”toisiaan tarvitsevien ihmisten vuorovaikutuksena” (Kilpi 2018, 122).

Alussa luetelluista tulevaisuuden työelämätaidoista mielestäni kaikkien voi havaita olevan oleellisia kyvykkyyksiä itseohjautuvissa ja -organisoiduissa yhteisöissä työskenneltäessä. Vuorovaikutus, itsetuntemus, yhteistyökyky, kriittinen ajattelu ja luovuus, tunneälykyys ja empatia sekä muutosjoustavuus liittyvät läheisesti myös dialogitaitoihin. Kuten dialogissa myös itseohjautuvuutta tukevissa organisaatioissa on kyettävä sietämään epävarmuutta ja keskeneräisyyttä ja silti uskaltauduttava kommunikoidaan (Martela & Jarenko 2018, 312 – 313). Dialogin peruseriaatteet näkyvät toiminnassa myös tasavertaisuutena, ymmärryksen tavoitteluna ja uuden tiedon tuottamisena. Keskeistä on luottamus, läpinäkyvyys sekä vastuun otto ja sen kantaminen. (Martela 2018, 135 – 144.)

7.3 Yhteinen kasvatustehtävä

Kasvattajana en voi olla pohtimatta, miten hyvin koulujärjestelmämme ja muut oppimisympäristöt valmistavat lapsiamme ja nuoriamme tulevaisuuden työelämään. Hiljattain uusitun opetussuunnitelman ajatellaan mahdollistavan lapsillemme ja nuorillemme tutkivan, luovan ja yhteisöllisen oppimisympäristön. Opetussuunnitelman mukaan, koulussa tuetaan ja kannustetaan asioiden tarkasteluun eri näkökulmista sekä vuorovaikutukseen ja kriittiseen analysointiin. Oppilaita autetaan tunnistamaan myös yksilöllisiä oppimaan oppimisen taitojaan ja kehittämään niitä sekä rohkaistaan ajattelemaan havainnoiden ja arvioiden. (OPH 2014, 20 - 21.)

Opetussuunnitelmaa lukiessa tulee pohtineeksi, miten siihen kirjatut periaatteet toteutuvat käytännössä. Erityisesti kiinnostavaa olisi tietää miten ”oppiva yhteisö kehittyy dialogin avulla” tai millä tavoin ”opettaja valitsee työtavat vuorovaikutuksessa oppilaiden kanssa” (OPH 2014, 27 – 31). Pohdin asiaa julkisuudessakin esille tuotujen uuden opetussuunnitelman jalkauttamisen haasteiden näkökulmasta. Työn sisältöön tehdyt muutokset ovat vaikuttaneet merkittävästi opettajien työssä jaksamiseen. Opettajia väsyttävät myös koulussa esiintyvät kielteiset ilmiöt sekä työn kuormittavuus ja työajan riittämättömyys. (Kääriäinen 2018; OAJ 2018, 32.) OAJ:n työolobarometrissä mainittiin kuormitustekijöiksi lisäksi suuret ryhmäkoot sekä oppilaiden ja opiskelijoiden lisääntyneiden ongelmien käsittely (OAJ 2018, 11). Miten lapset ja nuoret voisivat oppia inhimillistä vuorovaikutusta, jos edes kiireettömälle kohtaamiselle ei koulussa ole aikaa?

Saksalaisessa ESBZ – koulussa (Evangelische Schule Berlin Zentrum) on Teal-ideologiaa sovellettu jo vuodesta 2007 lähtien. Oppilaita arvostetaan tärkeänä osana yhteisöä ja maailmaa ja taustaoletusten mukaan he ovat ainutlaatuisia ja yksilöllisellä tavallaan lahjakkaita (Ahvenniemi 2018, 104). Saman suuntaisesti asia esitetään myös suomalaisessa opetussuunnitelmassa (OPH 2014, 15). Saksalaiskoulun oppilaat asettavat itselleen tavoitteita ja seuraavat itse suorituksiaan. Opettajien aikaa vapautuu henkilökohtaiseen ja pienryhmäohjaukseen vanhempien oppilaiden opettaessa nuorempia oppilaita. Erityistä koulun toimintakulttuurissa kuitenkin on, että oppilaat ovat itse vastuussa oppimisestaan. (Ahvenniemi 2018, 104 - 105.) Koulun perustaja Margret Rasfeldin mielestä tärkein koulusta omaksuttava taito on oppilaiden kyky motivoida

itseään. Hän kritisoi yleisesti käytettyjä opetusmenetelmiä nykyisen työelämävaatimusten vastaisena. Rasfeldin mukaan edistyksekkään koulun tulisi valmistaa oppilaita selviämään muutoksista ja jopa odottamaan niitä innokkaasti. Huomionarvoista esimerkkikoulun toimintaperiaatteessa kuitenkin on, että vapauksien vastapainoksi on luotu selkeät rakenteet. (Oltermann 2016.)

Vaikka oppilaiden yksilöllisen kasvun huomiointi näkyy sekä suomalaisen opetus suunnitelman että saksalaisen Teal -koulun periaatteissa, onko merkittävin ero oppilaiden vastuuttamisessa vai toiminnanohjausjärjestelmässä? Rasfeldin mukaan muutoksia koulutukseen voidaan tehdä vain käytännön tasolta käsin (Oltermann 2016). Tyypillisen byrokraattisen organisaation toimintaperiaatteen tavoin uusi opetussuunnitelma on suunniteltu toisaalla missä sitä käytännössä sovelletaan. Johdonmukaisuudenkin perusteella voisi kysyä onko Suomessa opettajien kanssa käyty dialogia, jotta päättävillä tahoilla ymmärrettäisiin aidosti opetussuunnitelman kaltaisten määräysten vaikutuksia. Yritystoiminnassa on ymmärretty, että kehittämistyö edellyttää konkreettista työtä tekevien osallisuutta. (Martela & Jarenko 2018, 22). Myös Ahvenniemi esittää työntekijän asiantuntijuuden hyödyntämistä organisaation toiminnan suunnittelussa (Ahvenniemi 2018, 90). Millä tavoin dialogi olisi käytännössä jalkautettavissa raskaaseen yhteiskuntarakenteeseen?

Mielestäni yhteiskunnassamme tarvitaan vielä runsaasti nykyisen keskustelukulttuurin kriittistä analyysia ja vaikenemisesta poisoppimista, mutta ennen kaikkea halua kuulla. Muutenhan dialogisuus ja tasavertaisuus sekä eri näkökulmien arvostus näkyisivät jo selkeämmin työpaikoilla, kouluissa, politiikassa ja kotona. Ehkä meidän vanhempien tulisi vastuuttaa ja osallistaa lapsiamme ja nuoriamme keskusteluihin sekä olla enemmän läsnä ja vuorovaikutuksessa heidän kanssaan. Siten voisimme varmistaa, että heillä olisi paremmat valmiudet selviytyä sekä koulussa, elämässä että tulevaisuuden työssä. Kasvatusvastuu on ensisijaisesti kodeilla, mutta oppimista tapahtuu muuallakin kuin kodeissa ja koulussa. Yhteiskuntana muodostamme laajan oppimisympäristön, jossa toimintamme vaikuttaa joko suoraan tai välillisesti sen kaikkiin yhteisöihin ja yksilöihin. Ellemme siis itse tiedosta osallisuuttamme kasvatustyössä myös vuorovaikutuksen osalta ei opetussuunnitelman toteuttamisestakaan ole lähitulevaisuudessa vastaavaa hyötyä. Olemme kuitenkin itse toteamassa laiminlyöntiemme seuraukset seuraavien sukupolvien siirtyessä työelämään ja yhteiskunnan toimijoiksi.

8 LOPUKSI

Opinnäytetyöni näkökulmasta yksilöllä tulee olla sisäinen tahtotila ja tarve itsensä ja vuorovaikutustaitojensa kehittämiseen, joten voi olettaa, ettei työskentelyväline harjoituksineen sovi kaikille. Vapaaehtoisuuteen perustuvana menetelmänä kukin käyttäjä lähestyy asiaa juuri niin syvällisesti ja usein, jonka kokee itselleen sopivaksi. Uusien asioiden oppiminen vaatii ponnisteluja, eikä Refleksi? -korttien käyttö ole poikkeus. Oletan, että kaikki asiat, jotka koemme itsellemme merkityksellisinä innoittavat ja motivoivat meidät tekemään enemmän töitä tavoitteemme eteen. Näin ollen kortti-työskentelyyn perehtyminen edellyttää jonkin asteista tarvetta ja sisäistä motivaatiota kehittää itseään sekä valmiutta altistaa – jopa ahdistaa – itsensä ajattelemaan kii-reettä. Refleksi? -kortit harjoituksineen ja tavoitteineen kehittävät käyttäjänsä valmiuksia eri näkökulmien tarkasteluun ja siten välillisesti myös toisen ihmisen asemaan asettumisen kykyä. Kuten aiemmin toin esille nämä kyvykkyydet ovat keskustelun onnistumisenkin edellytyksiä (Mattila 2011, 84).

Uskon vahvasti, että kaikki muutos alkaa yksilötasolta ja ennen kaikkea itsestä. Huolimatta siitä puhutaanko itseohjautuvuudesta, motivaatiosta tai uskomuksista, muutoksen tulee tapahtua ensin ajattelussa, asenteissa ja merkityksissä. Paulo Freiren kritisoima tallettavan kasvatuksen käsite ei toimi itsenäisesti ajattelemaan kykenevien ihmisten kasvatustapahtumana. Tallettava kasvatusta pyrkii ”siirtämään tietoa” yksilöihin ja ohjaamaan kohti ennalta päätettyä tapaa toimia tai ajatella. Problematisoiva kasvatusta puolestaan pyrkii tuomaan esille yksilöiden tietoa, näkemyksiä ja kokemuksia tarkasteltavaksi ja jalostettavaksi, vuorovaikutuksessa toisten kanssa. Freiren problematisoiva kasvatusta perustuu juuri dialogisuuteen. (Freire 2016, 76 – 82.) Ymmärtääkseni tulevaisuuden työn muotojen ja organisaatioiden toimintaperiaatteiden omaksuminen vaatisi tallettavasta kasvatuskäsityksestä luopumista, jotta kaikkien vahvuudet, osaaminen ja luovuus olisi tulevaisuudessa hyödynnettävissä nykyistä paremmin.

Luontevimman dialogin toteutumisen olen itse tähän mennessä havainnut kesällä 2016, toimiessani Prometheus -leirillä ohjaajana. Prometheus-leirin tuki ry perustuu pääasiallisesti nuorten itsensä toimintaan järjestämällä leirejä ja tapahtumia nuorille, tosin nykyisin myös aikuisille (Prometheus-leirin tuki ry 2019). Toimintakulttuuria voisi kuvata hyvin keskustelevalle ja nuorten itsensä näköiseksi, mutta myös harvi-

naislaatuisen yhdenvertaiseksi sekä yksilöllisiä ominaisuuksia ja mielipiteitä kunnioit-
tavaksi. Onkin kysyttävä, elämmekö me vanhempina edelleen tallettavan kasvatuksen
varjossa? Jos aina luulemme tietävämmeparemmiin, emmekä luota riittävästi nuorten
omiin toimintavalmiuksiin ja kyvykkyyksiin pidämme yllä kulttuuria, joka ei lopulta
kuitenkaan tue dialogisuutta, saati itseohjautuvuutta. Tulisiko meidän vuorostamme
mallintaa Prometheus-leirin tuki ry: n kaltaisia yhdistyksiä, joiden toimintakulttuuri
on jo lähempänä tulevaisuuden itseorganisoituvien yritysten ja yhteisöjen toimintaa
kuin useimpien työyhteisöjen kulttuuri nykyään? Opinnäytetyönä laadittuja Refleksi?
- kortteja onkin tarjottu tutustuttavaksi ja kokeiltavaksi Prometheus -toiminnassa,
jotta saisin palautetta ja kehittämideoita menetelmän havainnollistavuudesta myös
sellaisesta yhteisöstä, jossa dialoginen ja tasavertainen toimintakulttuuri jo ainakin
jossain määrin toteutuu. Ensimmäiset kokeilut tapahtunevat jo kesällä 2019.

Kehittymisemme esimerkiksi viestintä- ja vuorovaikutusosaamisessa ei jää vain
omaksi kyvykkyydeksemme. Ollessamme vuorovaikutuksessa ympäristöömme ja toi-
siin ihmisiin, kaikki kohtaamiset, niiden sävy, selkeys ja saavutettu ymmärrys kehitty-
vät edelleen. Ihmisten ollessa nykyisin verkostoituneempia kuin koskaan aiemmin, jo-
kaisen yksilön toiminnan voidaan katsoa vaikuttavan laajempaan kokonaisuuteen.
Pelkästään Facebookin osalta sosiaalisen mediajätin oman tutkimuksen mukaan, sen
käyttäjien arvioidaan linkittyvän toisiinsa vain alle neljän henkilön kautta aiemman –
tosin maailmanlaajuisen kuuden sijaan. (BBC 2016). Emme mitenkään voi vältellä sitä
vastuuta, joka meillä kaikilla on kannettavana omasta tavastamme olla vuorovaikutuk-
sessa toisten ihmisten kanssa. Kulttuuri muuttuu yksilöiden toiminnan tuloksena ja
jokainen meistä vaikuttaa muutokseen omalla toiminnallaan. Meidän on vain tultava
tietoiseksi mihin suuntaan olemme kulttuuriamme muuttamassa. Oma toimintamme
on yleensä aina joko osa ratkaisua tai osa ongelmaa. (Lahti 2014, 335.)

En usko, että vielä nykyisissä olosuhteissa voisimme yksilöinä kovinkaan paljon vai-
kuttaa yhteiskunnan suuriin ja tärkeisiin asioihin ja sitä kautta olla parantamassa maa-
ilmaa haluamaamme suuntaan. Vallitsevat käytännöt tai rakenteiden muutos tapahtu-
vat edelleen tuskallisen hitaasti niin työelämässä kuin yhteiskunnassa. Meillä jokai-
sella on kuitenkin mahdollisuus ottaa vastuu käyttäytymisestämme, asennoitumis-
tamme ja siitä, jaammeko ympärillemme ymmärrystä, myötätuntoa ja kumppanuutta
vai tuomitsemista, julmuutta ja kilpailua. Opinnäytetyön tekeminen osoitti, että kes-
kusteluille on tarvetta ja niitä pidetään jopa antoisina. Eri asia onkin, missä ja mitkä

ovat ne foorumit, joissa keskusteluja tulevaisuudessa käydään. Tärkeintä lienee kuitenkin kysyä onko meillä halukkuutta varata keskusteluille niiden edellyttämä aika.

LÄHTEET

- 16 Personalities 2019. Teoriamme. 16personalities-verkkosivusto Viitattu: 20.4.2019. <https://www.16personalities.com/fi/teoriamme>
- Abenzoza, Sira 2016. Why Socratic Dialogue should become our business card. TEDx Talks -kanava. youtube.com-verkkosivusto. Viitattu: 14.4.2019. <https://youtu.be/8t987Lxt1t4>
- Ahvenniemi, Rita 2018. Mental management. Käsikirja uuden työelämän kohtaamiseen. Hämeenlinna: Rita Ahvenniemi.
- Alhanen, Kai 2016. Dialogi demokratiassa. Helsinki: Gaudeamus.
- Alhanen, Kai 2017. Dialogilla parempia päätöksiä. Blogikirjoitus. oikeusministerio.fi -verkkosivusto. Viitattu: 14.4.2019. <https://oikeusministerio.fi/blogi-hakutulos/-/blogs/kai-alhanen-dialogilla-parempia-paatoksia>
- BBC 2016. How Facebook updated "six degrees of separation" (it's now 3,57). bbc.co.uk -verkkosivusto. Viitattu 11.4.2019. <http://www.bbc.co.uk/newsbeat/article/35500398/how-facebook-updated-six-degrees-of-separation-its-now-357>
- Blomberg, Ulla 2017. Kun johtajaa ei enää tarvita – Mikä ihmeen Teal? intotalo.com -verkkosivusto. Viitattu 20.5.2019. <https://www.intotalo.com/mika-ihmeen-teal/>
- Boud, David & Keogh, Rosemary & Walker, David 1994. Reflection: Turning experience into learning. Verkkojulkaisu. New York: Routledge Falmer Viitattu: 15.2.2019. <https://craftingjustice.files.wordpress.com/2017/04/david-boud-rosemary-keogh-david-walker-reflection-turning-experience-into-learning-routledge-1985-pp-1-165.pdf>
- Duodecim Terveyskirjasto 2006. Tunneälyn määritelmiä. terveyskirjasto.fi-verkkosivusto. Viitattu 22.4.2019. https://www.terveyskirjasto.fi/terveyskirjasto/tk.koti?p_teos=&p_artikkeli=onn00024
- Duunitori 2018. Pehmeitä arvoja kovassa liike-elämässä – työpsykologi kertoo, miksi empatia on merkittävä työelämän taito. duunitori.fi -verkkosivusto. Viitattu 7.4.2019 <https://duunitori.fi/tyoelama/empatia-tyoelamassa/>
- Freire, Paulo 2016. Sorrettujen pedagogiikka. Suom. Joel Kuortti. 1. pokkaripainos. Tampere: Vastapaino.

Grönfors, Terttu & Roos, Trygve 1997. Mitä on NLP. 2. painos. Espoo: Facile Publishing.

Heikka, Taneli 2018. ”Dialogi voisi olla hallitusohjelmassa.” sitra.fi-verkkosivusto. Viitattu 14.4.2019. <https://www.sitra.fi/artikkelit/dialogi-voisi-olla-hallitusohjelmassa/>

Hollis, James 2007. Miksi hyvät ihmiset tekevät pahaa. Pimeään puoleemme ymmärtäminen. Suom. Ritva Hellsten. Helsinki: Rasalas Kustannus.

Hämeen ammattikorkeakoulu 2012. DIALE-projekti. Menetelmät. hamk.fi/dialogi/diale-verkkosivusto. Viitattu 21.4.2019. <http://www3.hamk.fi/dialogi/diale/menetelmat/>

Ilmarinen 2017. Uudistu tai katoa – mitkä ovat tulevaisuuden tärkeimmät työelämätaidot? ilmarinen.fi-verkkosivusto. Viitattu 14.4.2019. <https://www.ilmarinen.fi/uutishuone/arkisto/2017/uudistu-tai-katoa/>

Jyväskylän kristillinen koulu 2017. Jyväskylän kristillisen koulun opetussuunnitelma. Yhtenäisen perusopetuksen toimintakulttuuri. Toimintakulttuurin kehittämistä ohjaavat periaatteet. peda.net-verkkosivusto. Viitattu 15.2.2019. <https://peda.net/kristilliset-koulut/koulut/jkk/kristillinen/luku4/4-2/dialogi>

Kattelus, Minna 2019. KIPINÄ-vahvuus- ja tunnekuvakortit. minnakattelus.com-verkkosivusto. Viitattu: 21.4.2019. <https://www.minnakattelus.com/tuotteet.html?id=0/500729>

Kilpi, Esko 2017. Itseohjautuvuus on vuorovaikutusta. Teoksessa Frank Martela & Karoliina Jarenko (toim.) Itseohjautuvuus. Miten organisoitua tulevaisuudessa? Helsinki: Alma Talent. 111 – 122.

Korhonen, Tiia 2017. Somessa eleet ja ilmeet jäävät näkemättä: ”Ei se ole kohtaamista, se on jotain ihan muuta”. yle.fi -verkkosivusto. Viitattu: 14.4.2019. <https://yle.fi/uutiset/3-9509505>

Kousa, Päivi 2017. Itseohjautuva Teal haastaa perinteisen organisaatioajattelun. internaldialogue.fi -verkkosivusto. Viitattu 14.5.2019. <https://www.internaldialogue.fi/itseohjautuva-teal-haastaa-perinteisen-organisaatioajattelun/>

Kääriäinen, Petri 2018. Uupuminen uhkaa. opettaja.fi -verkkosivusto. Viitattu 20.5.2019. <https://www.opettaja.fi/kolumnit-ja-pakinat/uupuminen-uhkaa/>

Lahti, Emilia 2014. Sisu – toiminnan tahtotila. Teoksessa Lotta Uusitalo-Malmivaara (toim.) Positiivisen psykologian voima. Jyväskylä: PS-kustannus. 318 – 337.

Launonen Reima 2019. Oletko sinä työelämän Rohkelikko vai Luihunen? - tyypittelyn sietämätön keveys. filosofianakatemia.fi-verkkosivusto. Viitattu 12.2.2019. <https://filosofianakatemia.fi/blogi/oletko-sina-tyoelaman-rohkelikko-vai-luihunen---tyypittelyn-sietamaton-keveys>

Lindqvist, Martti 1999. Keskenkäisyyden puolustus. Helsinki: Otava.

Martela, Frank 2018. Mitä bakteerit ja kaljurotat opettavat meille itseorganisoidumisesta? Organisoidumisen neljä ennakkoehtoa. Teoksessa Frank Martela & Karoliina Jarenko (toim.) Itseohjautuvuus. Miten organisoidua tulevaisuudessa? Helsinki: Alma Talent. 123 – 170.

Martela, Frank & Jarenko, Karoliina 2018. Itseohjautuvuus tulee, oletko valmis? Teoksessa Frank Martela & Karoliina Jarenko (toim.) Itseohjautuvuus. Miten organisoidua tulevaisuudessa? Helsinki: Alma Talent. 9 – 32.

Mattila, Antti S 2011. Näkökulman vaihtamisen taito. Helsinki: WSOY.

NLP Akatemia 2019. Lisää NLP: stä. Mitä on NLP. nlp-akatemia.fi-verkkosivusto. Viitattu 29.4.2019. <http://www.nlp-akatemia.fi/mita-on-nlp/>

OAJ 2018. Työolobarometri 2017. OAJ:n julkaisusarja 5:2018. oaj.fi -verkkosivusto. Viitattu 20.5.2019. https://www.oaj.fi/globalassets/julkaisut/2018/tyoolobarometri_final_0905_sivut.pdf

Ojanen, Markku 2014. Positiivisen psykologian kritiikki. Teoksessa Lotta Uusitalo-Malmivaara (toim.) Positiivisen psykologian voima. Jyväskylä: PS-kustannus. 113 – 132.

Oltermann, Philip 2016. No grades, no timetable: Berlin school turns teaching upside down. theguardian.com -verkkosivusto. Viitattu 20.5.2019. <https://www.theguardian.com/world/2016/jul/01/no-grades-no-timetable-berlin-school-turns-teaching-upside-down>

OPH 2014. Perusopetuksen opetussuunnitelman perusteet 2014. oph.fi-verkkosivusto. Viitattu 4.5.2019. https://www.oph.fi/download/163777_perusopetuksen_opetussuunnitelman_perusteet_2014.pdf

Työturvallisuuskeskus 2018. Etäjohtaminen ja virtuaalinen vuorovaikutus työyhteisössä. Verkkojulkaisu. ttk.fi -verkkosivusto. Viitattu 14.4.2019. https://ttk.fi/koulutus_ ja_ kehittaminen/julkaisut/digijulkaisut/etajohtaminen_ ja_ virtuaalinen_vuorovaikutus_tyoyhteisossa

Uusitalo-Malmivaara, Lotta 2014. Positiivinen psykologia – mitä se on? Teoksessa Lotta Uusitalo-Malmivaara (toim.) Positiivisen psykologian voima. Jyväskylä: PS-kustannus. 18 – 26.

Varis, Teija 2019. Käytöstavat välillä hukassa työpaikoilla – moniko näistä hyvän työkaverin tuntomerkeistä sopii sinuun? keski-uusimaa.fi -verkkosivusto. Viitattu 29.4.2019. https://www.keski-uusimaa.fi/artikkeli/765951-kaytostavat-valilla-hukassa-tyopaikoilla-moniko-naista-hyvan-tyokaverin?fbclid=IwAR1K33Ah-vrGVf3ZQPiteRM4Tev9QAAv9hRoQrbRbALDNDAWjyYTxZXu5_Zo

Wikström, Sanna 2015. Voimauttavat kysymykset -kortit. hidastaelamaa.fi -verkkosivusto. Viitattu: 19.5.2019. <https://hidastaelamaa.fi/voimauttavat-kysymykset/>

YAD 2019. Menetelmäkortit. yad.fi-verkkosivusto. Viitattu 21.4.2019. <http://yad.fi/paihdekasvatus/menetelmakortit/>

Youtube 2017. Topaasia-kanava. Topaasia-tutoriaali. youtube.com-verkkosivusto. Viitattu 12.2.2019. <https://youtu.be/5qcHffZGkJc>

Zweig, Connie & Abrams, Jeremiah 1991. Introduction. The shadow side of everyday life. Teoksessa Connie Zweig & Jeremiah Abrams (toim.) Meeting the shadow. Hidden power of the dark side of human nature. New York: TarcherPerigee. xvi – xxv.

LIITTEET

Liite 1 Kuvia Refleksi? -korteista

Liite 2 Yhdistetty raportti: Kohti dialogitaitoja alku- ja loppukysely

Liite 1 Kuvia Refleksi? -korteista

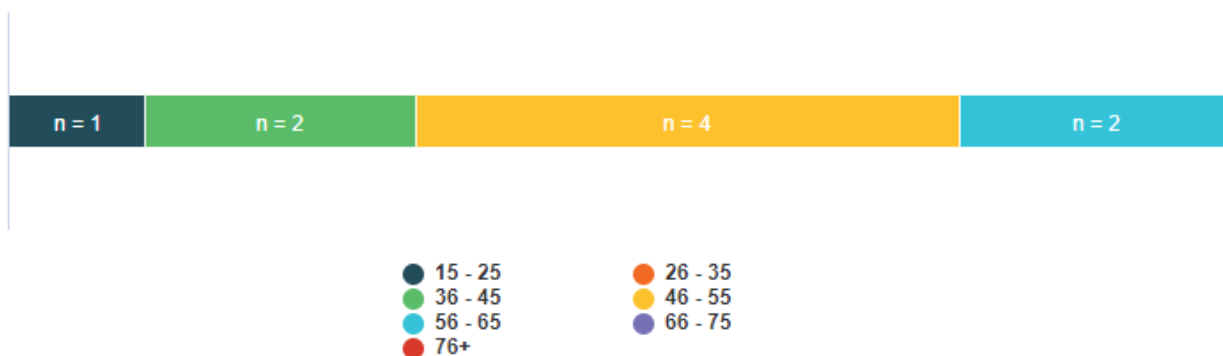
Liite 2

Yhdistetyt raportit Kohti dialogitaitoja (alku- ja loppukysely)

Vastaajien kokonaismäärä: 16

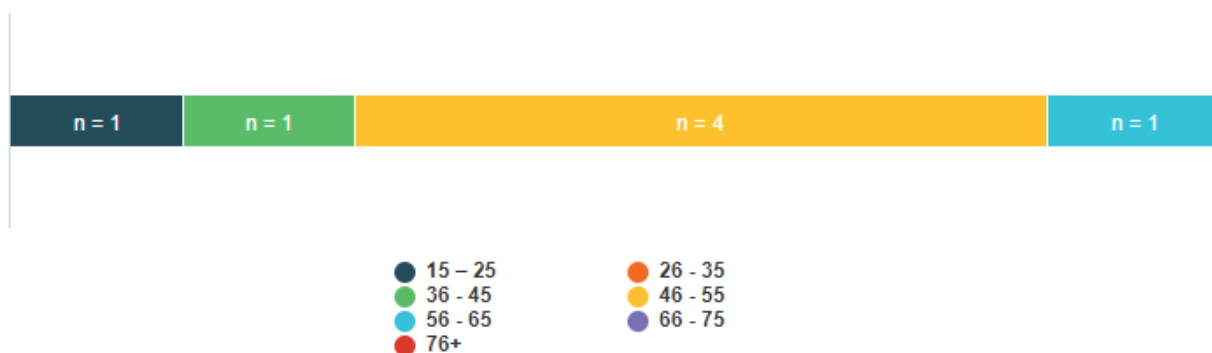
1. Ikäni (Kohti dialogitaitoja (alkukysely))

Vastaajien määrä: 9

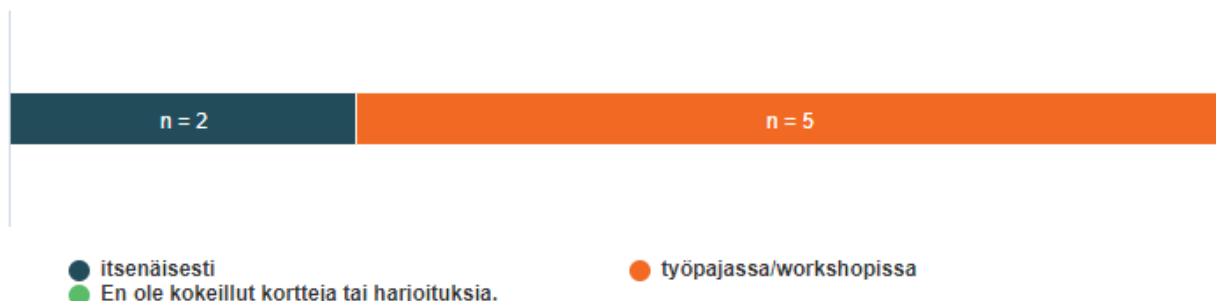
1. Ikäni (Kohti dialogitaitoja (loppukysely))

Vastaajien määrä: 7

2. Olen kokeillut korttityöskentelyä sekä niihin liittyviä harjoituksia (Kohti dialogitaitoja (loppukysely))

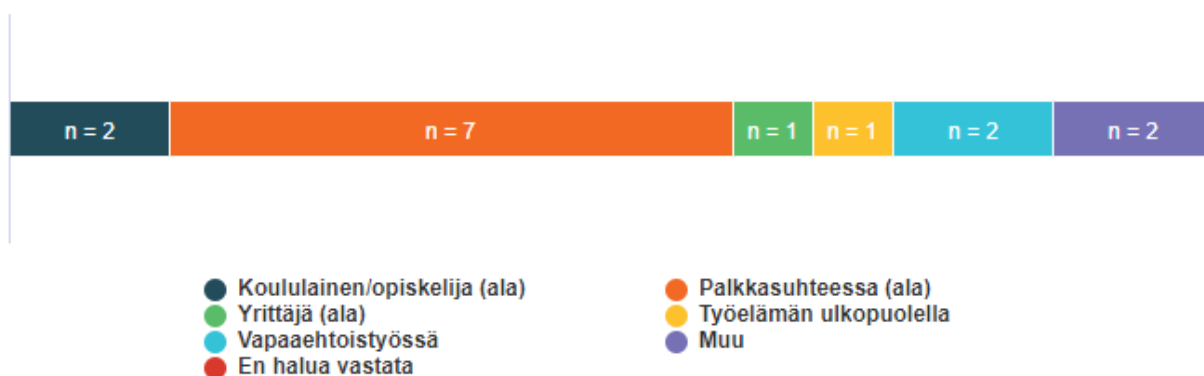
Vastaajien määrä: 7

3. Päivittäiset toimintaympäristöt (Kohti dialogitaitoja (alkukysely))

Vastaajien määrä: 9, valittujen vastausten lukumäärä: 15

Vastaajien määrä: 9, valittujen vastausten lukumäärä: 15

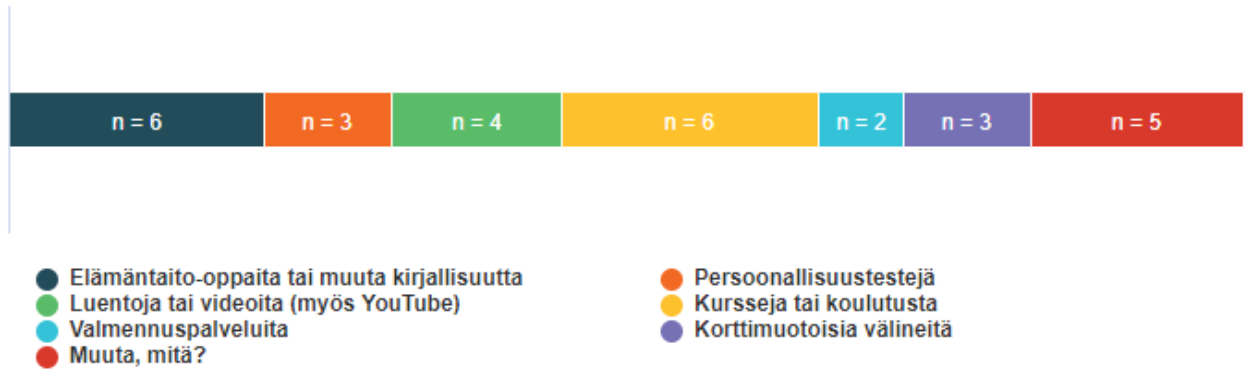
Avoimeen tekstikenttään annetut vastaukset

Vastausvaihtoehdot	Teksti
Koululainen/opiskelija (ala)	yhteisöpedagogiikka (järjestötyö)
Koululainen/opiskelija (ala)	kansalaistoiminnan ja nuorisotyön koulutusohjelma
Palkkasuhteessa (ala)	kasvatus
Palkkasuhteessa (ala)	kulttuuri. viihde
Palkkasuhteessa (ala)	puhdistuspalveluala

4. Itsetuntemukseni kehittämiseksi olen käyttänyt (Kohti dialogitai-toja (alkukysely))

Vastaajien määrä: 9, valittujen vastausten lukumäärä: 29

Vastaajien määrä: 9, valittujen vastausten lukumäärä: 29

Avoimeen tekstikenttään annetut vastaukset

Vastausvaihtoehdot	Teksti
Muuta, mitä?	meditaatiota, joogaa, uusien asioiden kokeilua, perhe-elämää
Muuta, mitä?	omatoiminen taideterapia monin menetelmin, TRE, jooga, soittaminen, laulaminen, lääkärin testit,
Muuta, mitä?	työnohjausta
Muuta, mitä?	työnohjausta,
Muuta, mitä?	en ole

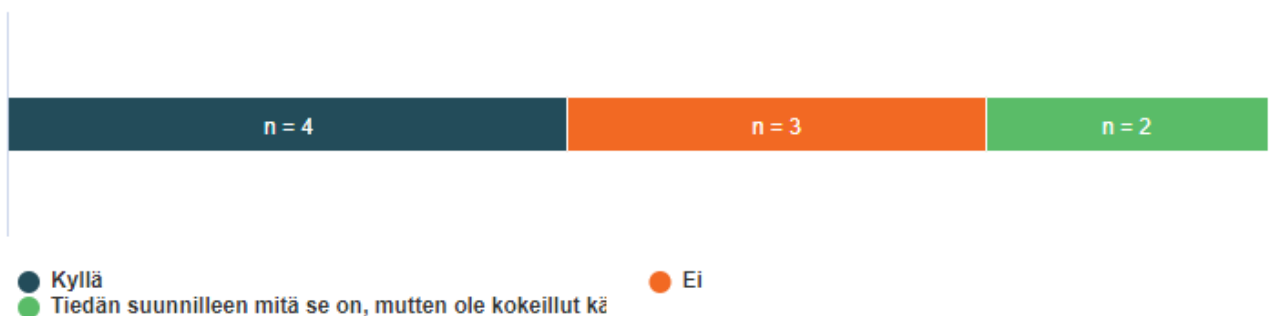
**5. Arvioi käyttämiesi menetelmien vaikuttavuutta yhteisarvosanalla 1-4 (jossa 1=ei merkittävää vaikutusta ja 4=merkittävä vaikutus).
(Kohti dialogitaitoja (alkukysely))**

Vastaajien määrä: 9

Vastaukset
4
4
2,5
hieman hankalaa tällä lomakkeella, mut koitetaan ET-oppaat - riippuu kustakin kirjasta, yhdestä 4 (Fisher) jostakin 0 Persoonallisuustestit (yksilääketieteellinen psykiatrinen testi 4, toinen testi Ext DISC 4) Luentoja ja videoita 0-4 vaihteluväli Omatoiminen TT (3-5! !!)
2
2
2
1
3

6. Dialogi ja sen periaatteet ovat minulle ennestään tuttuja (Kohti dialogitaitoja (alkukysely))

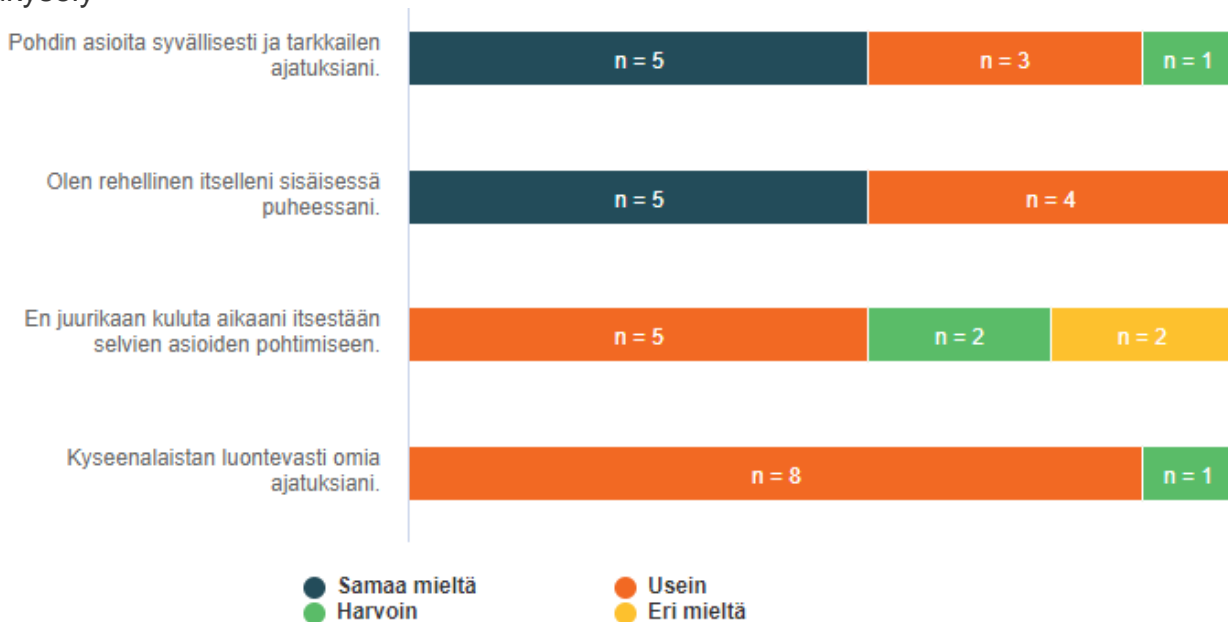
Vastaajien määrä: 9

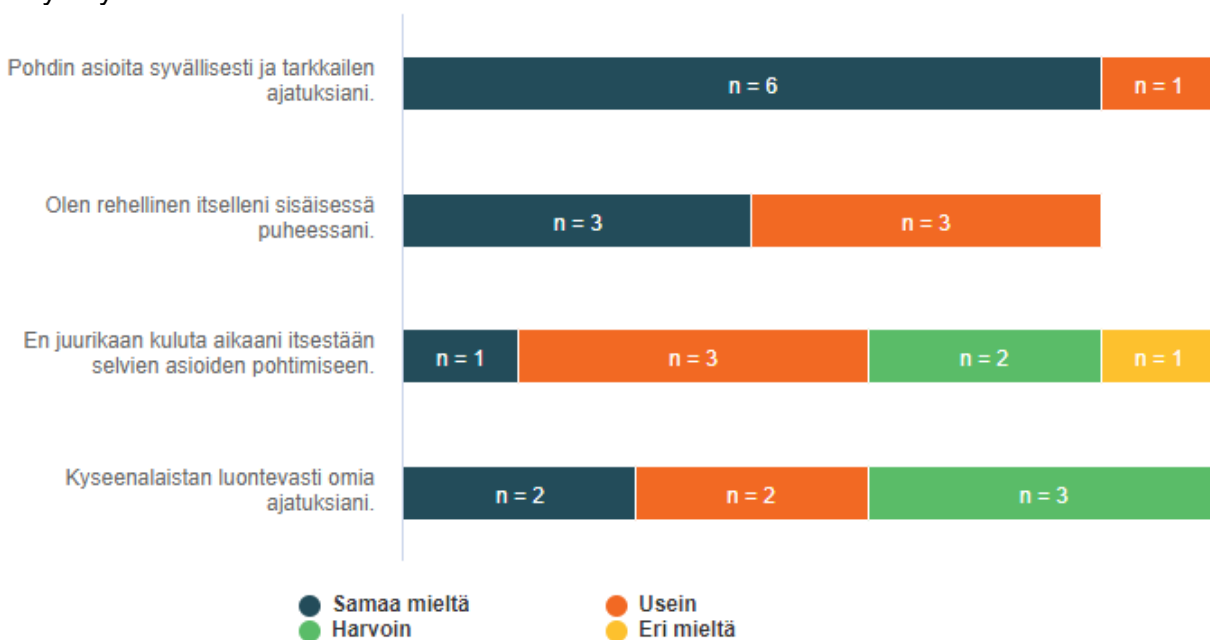
7. Itsetutkiskelu

Vastaajien määrä: 16

Alkukysely

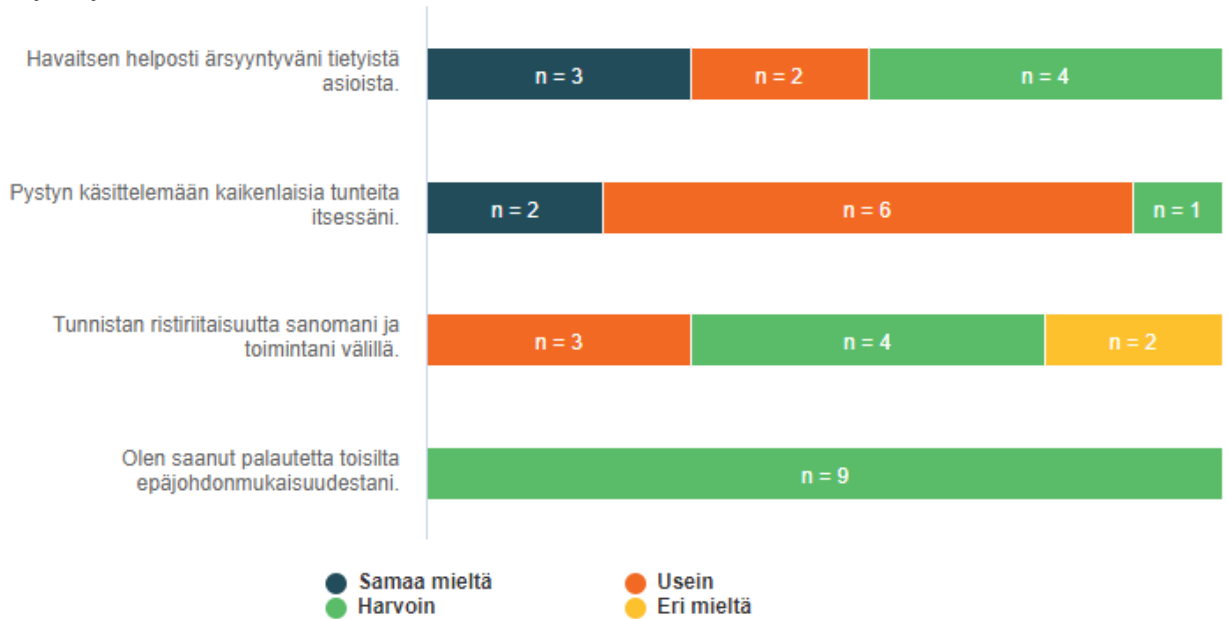
Loppukysely

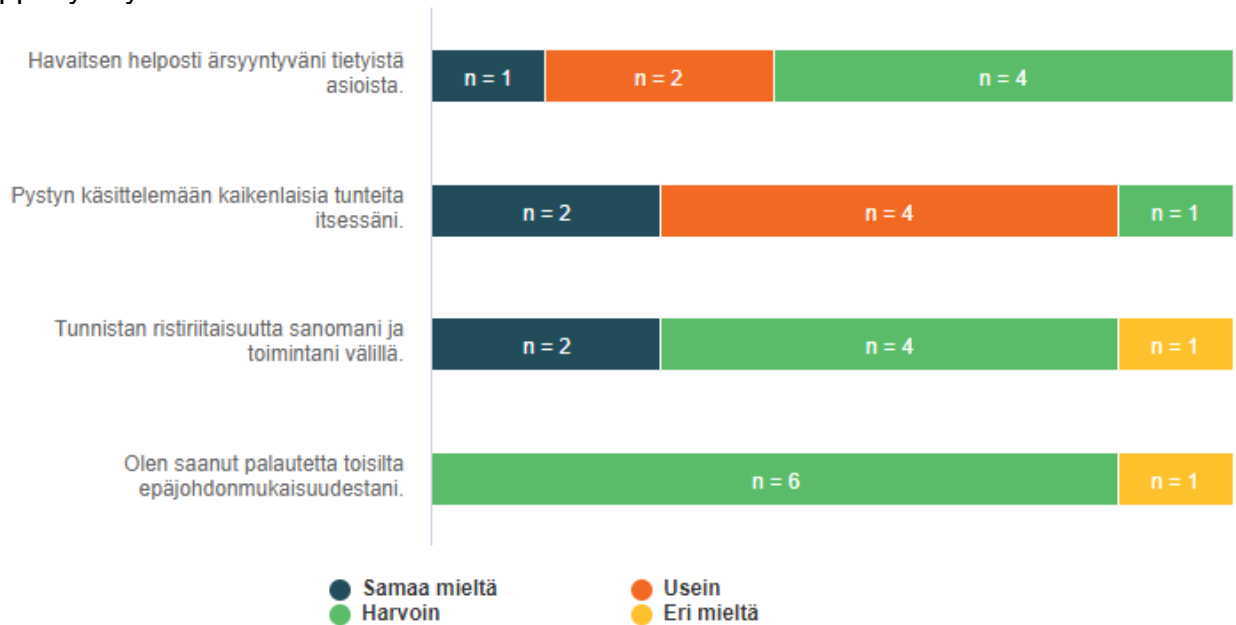
8. Reaktiot

Vastaajien määrä: 16

Alkukysely

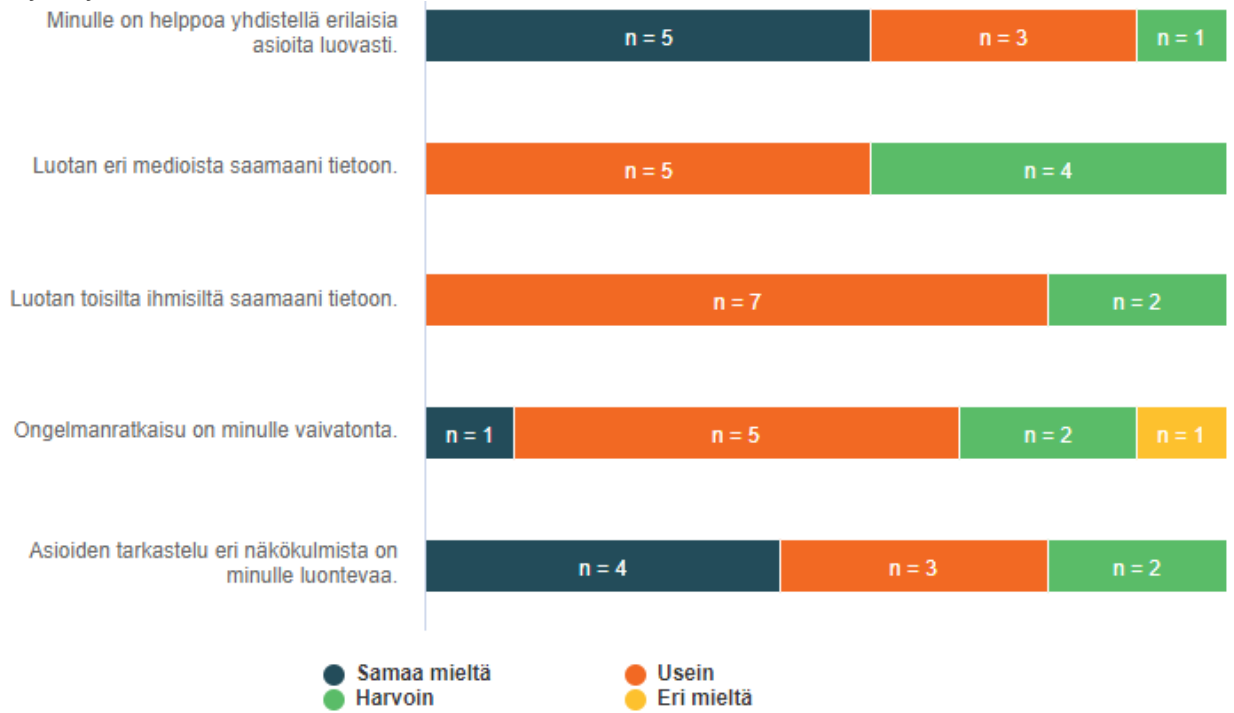
Loppukysely

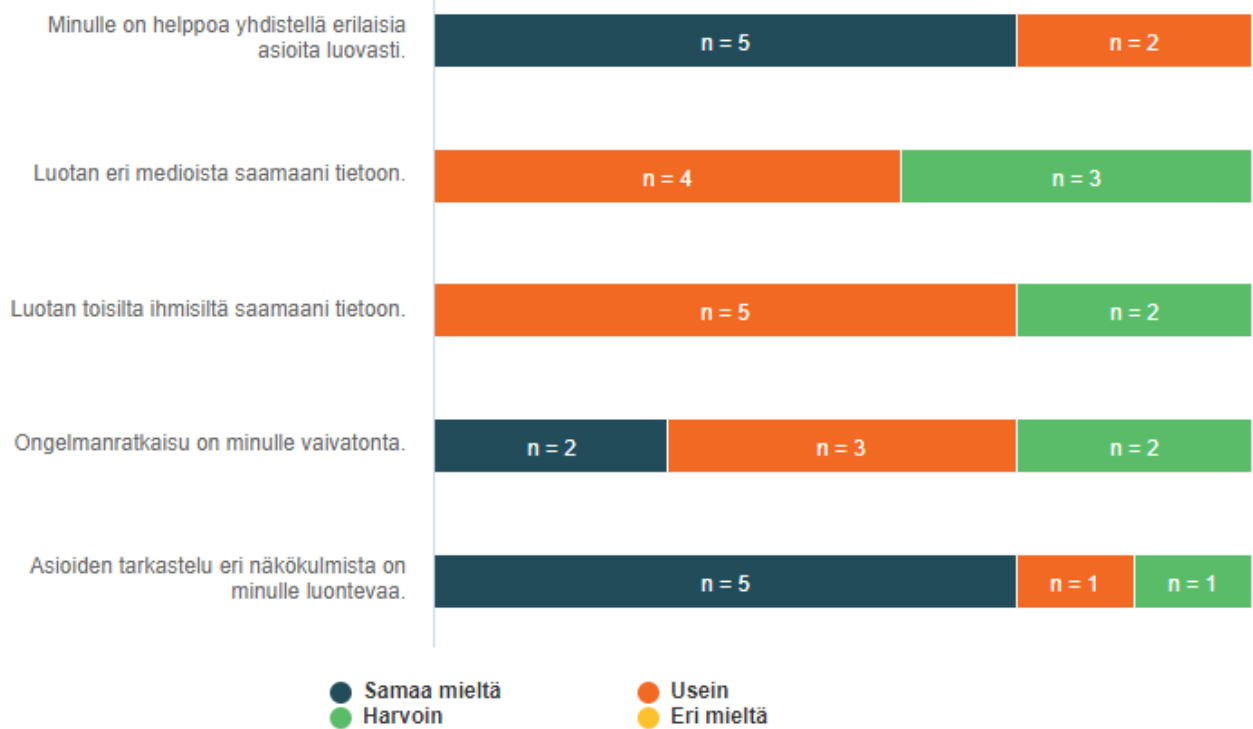
9. Näkökulmat

Vastaajien määrä: 16

Alkukysely

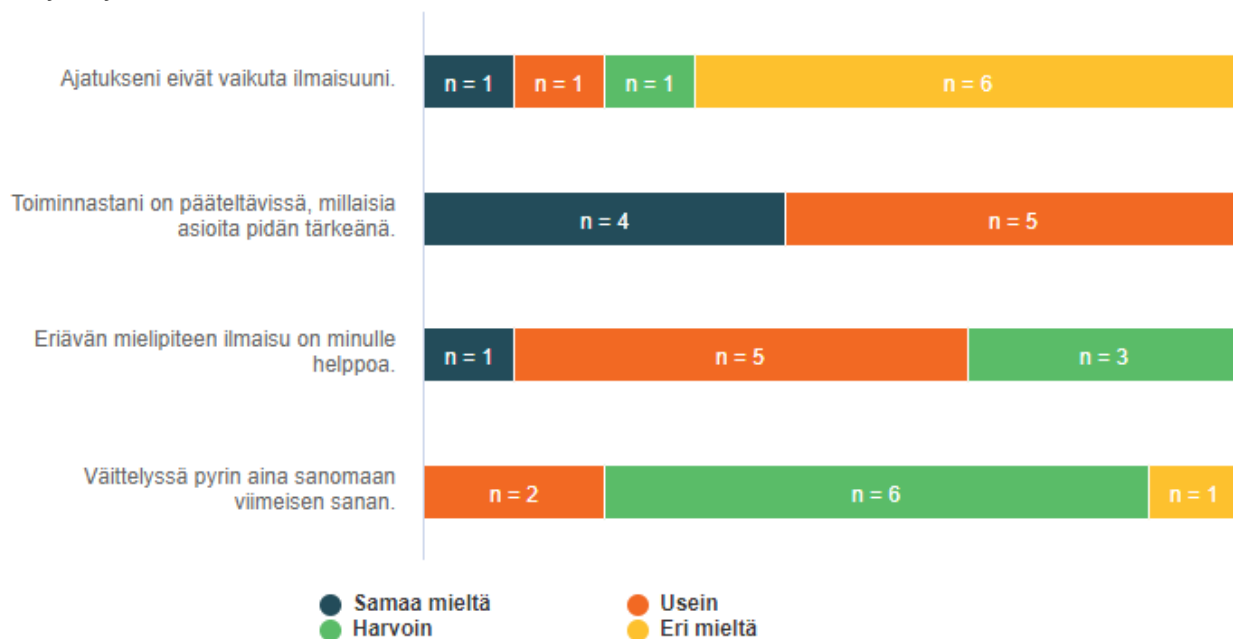
Loppukysely

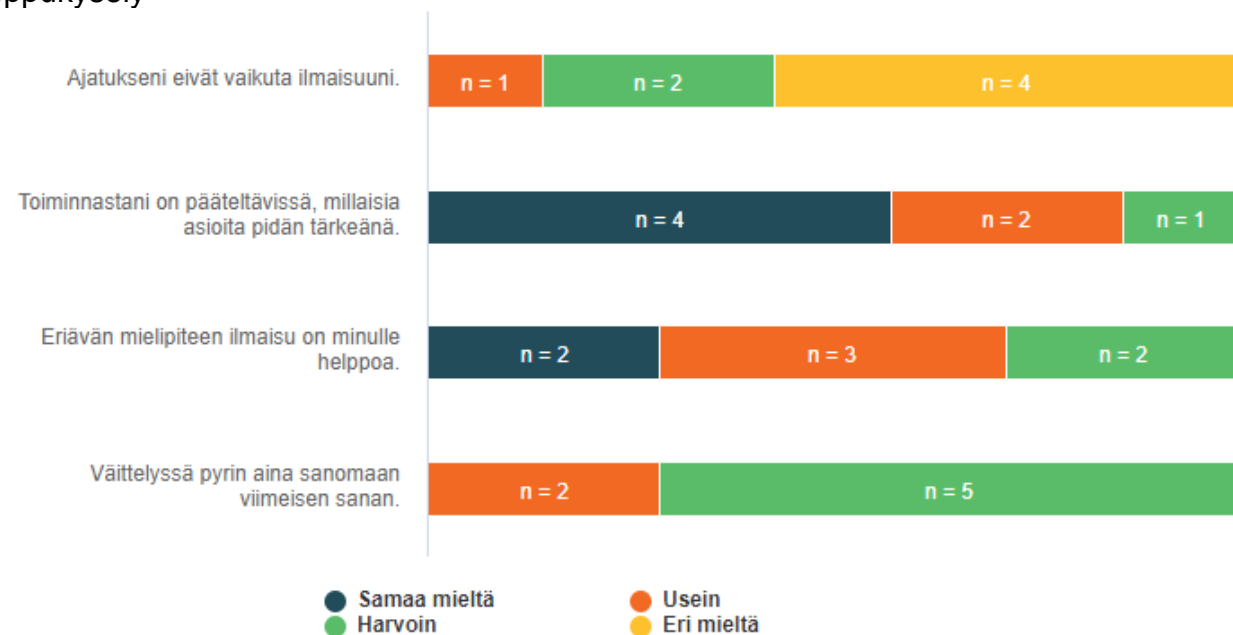
10. Itseilmaisu

Vastaajien määrä: 16

Alkukysely

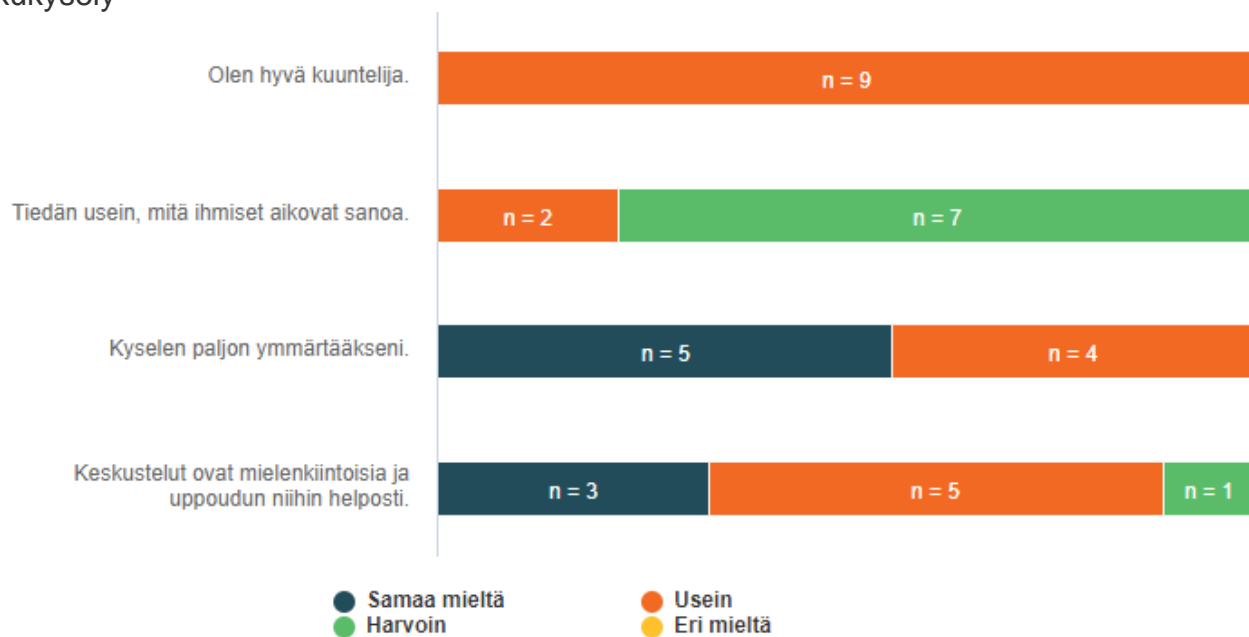
Loppukysely

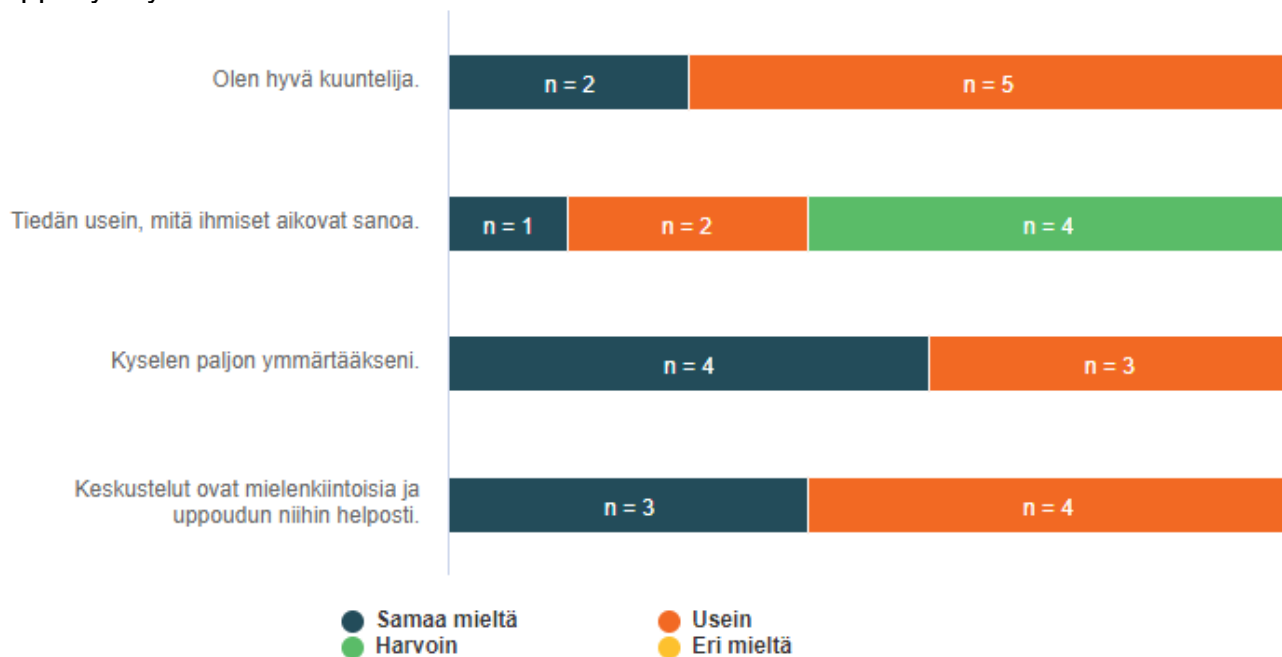
11. Keskustelu muiden kanssa

Vastaajien määrä: 16

Alkukysely

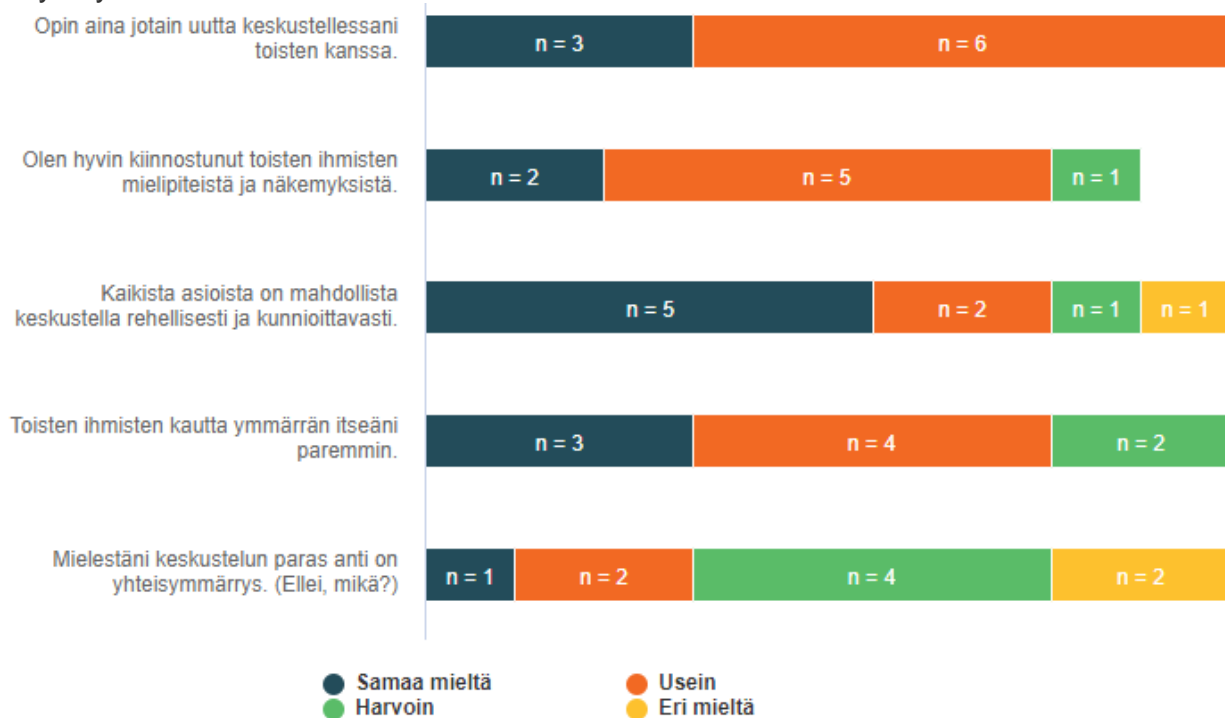
Loppukysely

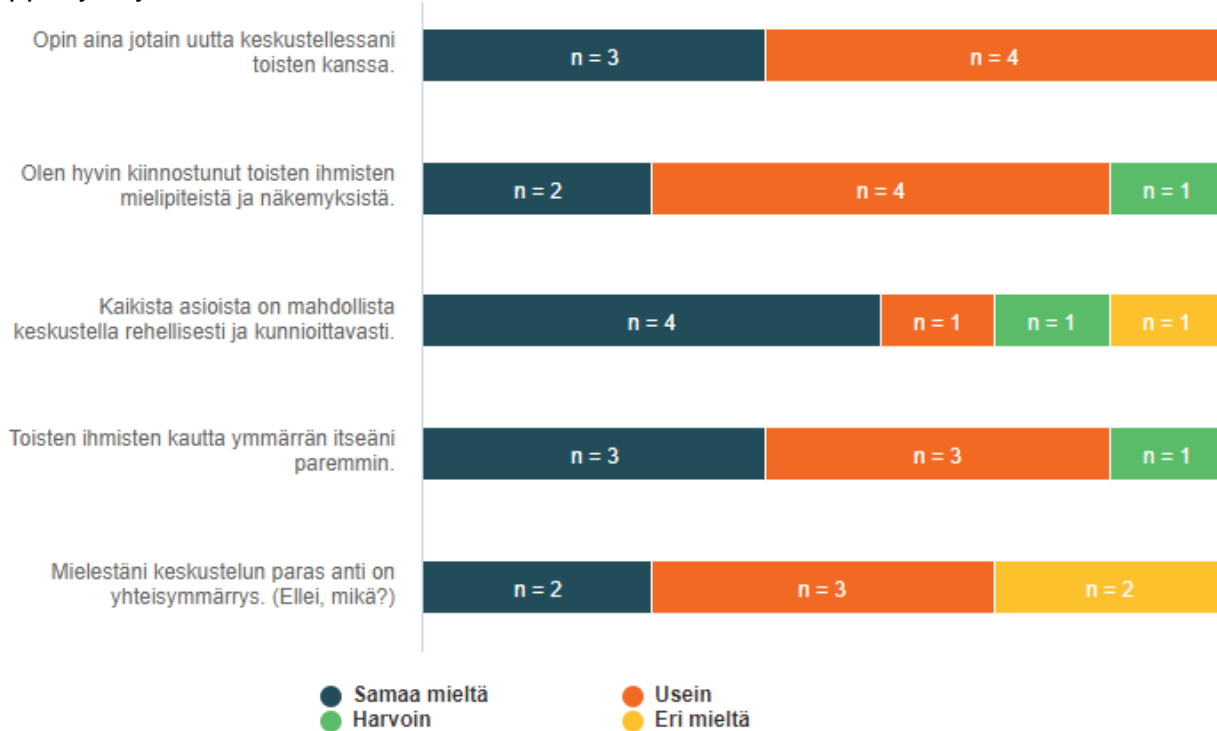
12. Keskustelun hyötyjä

Vastaajien määrä: 16

Alkukysely

Loppukysely

12. Keskustelun hyötyjä

Avoimeen tekstikenttään annetut vastaukset

Vastausvaihtoehdot	Teksti
Mielestäni keskustelun paras anti on yhteisymmärrys. (Elei, mikä?)	tulla ymmärretyksi molemmin puolin, selventää väärinymmärtämisistä / yhteisymmärrys on minulle samaa mieltä olemista asioista
Mielestäni keskustelun paras anti on yhteisymmärrys. (Elei, mikä?)	eri näkökulmat
Mielestäni keskustelun paras anti on yhteisymmärrys. (Elei, mikä?)	eri näkökulmat
Mielestäni keskustelun paras anti on yhteisymmärrys. (Elei, mikä?)	Itse keskustelu voi olla se anti
Mielestäni keskustelun paras anti on yhteisymmärrys. (Elei, mikä?)	soveltava rehellisyys tilanteen ja olosuhteiden mukaan
Mielestäni keskustelun paras anti on yhteisymmärrys. (Elei, mikä?)	rehellisyys
Mielestäni keskustelun paras anti on yhteisymmärrys. (Elei, mikä?)	uudet näkemykset
Mielestäni keskustelun paras anti on yhteisymmärrys. (Elei, mikä?)	eri näkemykset ja kokemukset asioista

13. Alkukyselyyn vastaaminen (Kohti dialogitaitoja (loppukysely))

Vastaajien määrä: 7

14. Korttityöskentelyn ja harjoitusten myötä käsitykseni ja ymmärrykseni (Kohti dialogitaitoja (loppukysely))

Vastaajien määrä: 7

14. Korttityöskentelyn ja harjoitusten myötä käsitykseni ja ymmärrykseni (jatk.)

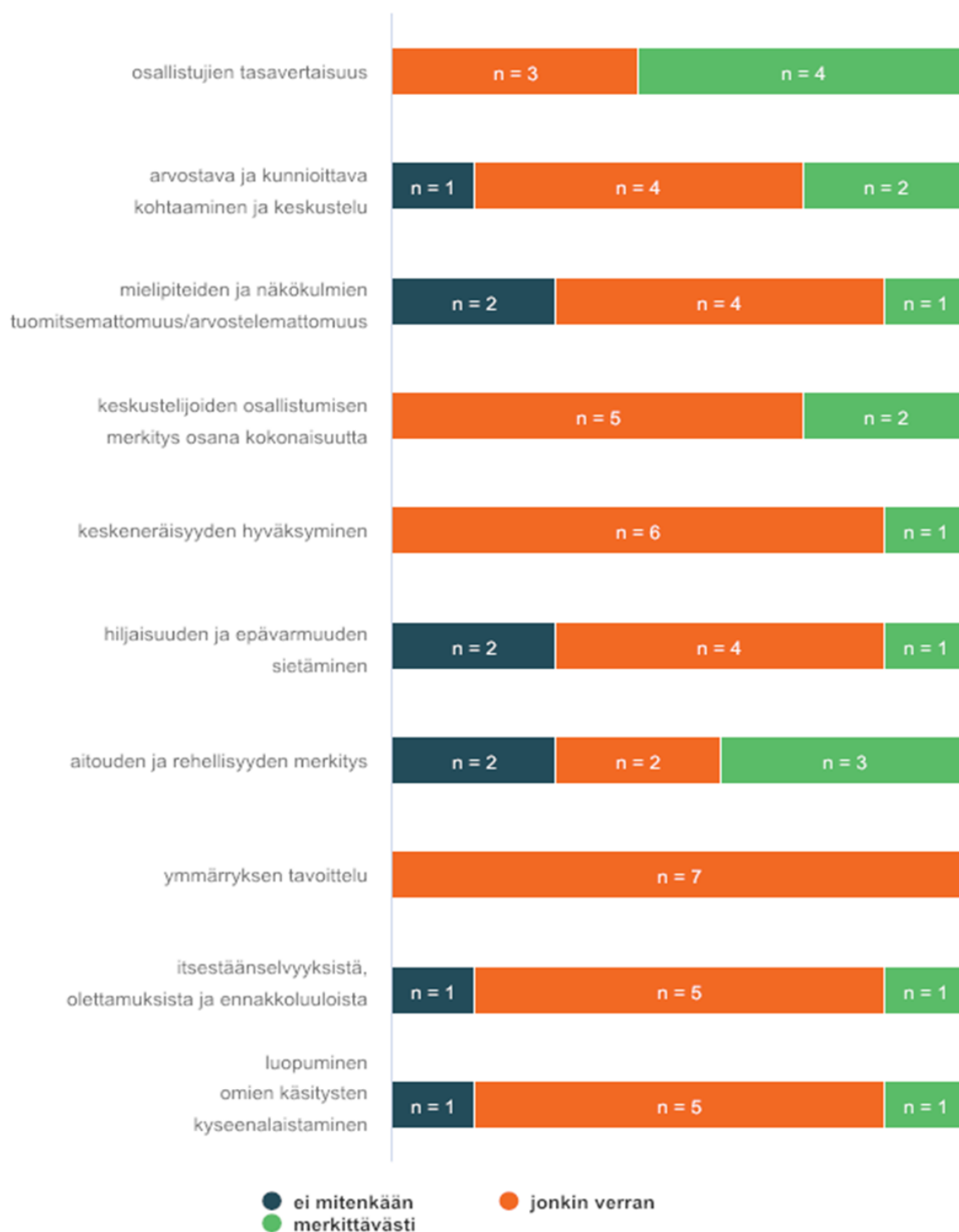
14. Korttityöskentelyn ja harjoitusten myötä käsitykseni ja ymmärrykseni (Kohti dialogitaitoja (loppukysely))

Avoimeen tekstikenttään annetut vastaukset

Vas- taus- vaihto- ehdot	Teksti
omia ha- vaintoja, mitä?	piilossa olleiden tunteiden olemassaolosta
omia ha- vaintoja, mitä?	aihe itselleni varsin tuttu, joten mitään mullistavaa kokemusta ei yhden tunnin aikana tapahtunut. Tähän vaikutti ehkä myös se että teki tätä yksilönä/parina eikä isossa ryhmässä. Uskon kuitenkin näillä korteilla olevan todella iso vaikutus, jos työskentelyaika olisi pidempi ja/tai tätä tehtäisiin toisensa tuntevan ryhmän kanssa, jolla on jotain konflikteja.
omia ha- vaintoja, mitä?	sanaparit antoivat uutta näkökulmaa pohdintoihin
omia ha- vaintoja, mitä?	hyvä työkalu vuorovaikutukseen, vaatii tosin asiasta innostuneen ohjaajan tai työpajan vetäjän jotta aihepiiri ja harjoitukset aukeavat perehtymättömälle ummikolle..

15. Arvioi missä määrin menetelmä harjoituksineen auttoi havaitsemaan dialogin edellytyksiä ja periaatteita (Kohti dialogitaitoja (lopukysely))

Vastaajien määrä: 7

16. Voit halutessasi kirjoittaa kenttään kokemuksiasi ja muita havaintoja työskentelystä, jota kyselyssä ei ymmärretty kysyä. Kaikenlainen palaute on tervetullutta menetelmän kehittämiseksi edelleen.

Vastaajien määrä: 5

Vastaukset
<p>ehkä raapaistiin eri osa alueiden kautta todella moniulotteista ilmiötä siihen liittyvine moninaisinentunteineen.</p> <p>odotan että tästä muodostuu kokonaisuus, jota voitaisiin soveltaa koulutuksissa eri ryhmille. Nyt luonnollisesti ! jäi menetelmän hyöty/maali/tavoite hieman epäselväksi. Se lienee seuraava kehitysaskel. Upea tuoteaihio!</p>
<p>Oli todella mielenkiintoista tutustua menetelmään! Toivon todella, että näitä tullaan hyödyntämään tulevaisuudessa intensiivisessä yksilö- tai ryhmätyöskentelyssä. Kiitos kun sain tutustua!</p>
<p>Itsetutkiskelun olisi hyvä kuulua automaattisesti johonkin koulutukseen eri elämän vaiheessa. Näin pystyisimme kehittämään vuorovaikutustaitojamme paremmin ja syvällisemmin.</p> <p>Ryhmätyönä, (maks. neljä) tämä voisi antaa eniten kaikille osapuolille!</p>
<p>Korttien kuvat ja sanaparit ovat itsessään oivaltavia ja ajatuksia herättäviä. Jo korttien selailu ja tutkiminen herätti ryhmässä (4 henkilöä) keskustelua. Ryhmä osallistui harjoitukseen A. Itselleni tehtävä ei aluksi avautunut, mutta ryhmä sai heti "juonesta kiinni"</p> <p>Kortit olivat nähtävillä yleisellä olohuoneella ja päivän mittaan kävijät saivat tutustua niihin. Kuvat herättivät ihastusta ja sanaparit vapaata pohdintaa ja keskustelua. Yksi kävijöistä pohti korttien kautta omaa elämäänsä ja sen solmukohtia hyvinkin tarkkaan.</p> <p>Tein harjoitukset C, D, E ja F yksin. Ohjeistus on selkeä. Niiden seuraaminen ja kysymyksiin vastaaminen paljasti ainakin minulla, miten helposti huijaan itseäni ja kiellän ikäviä tosiasioita. Harjoitukset sopivat mielestäni hyvin yksilöohjaukseen, esim. työnohjauksessa tai potilasyhdistyksen vertaistuuessa.</p>

Valitettavasti en ehtinyt testata harjoitusta G ennen palautteen määräaikaa. On herkullisen haastava harjoitus juuri minun ryhmälleni ja aion vielä toteuttaa sen jossain vaiheessa.

Muuta palautetta:

- Korttien koko sopiva, ison määrän kortteja mahtuu levittämään tarvittaessa pöydälle
- Kuvitus huippuhyvä ja ajatuksia herättävä
- Sanapareja on riittävästi ja monipuolisesti
- Kuvat ja sanaparit yhdessä herättävät ajatuksia ja pohdintaa, antaa uusia näkökulmia ja lähestymistapoja. Osa ihmisistä lähestyi kortteja selkeästi sanojen kautta, osa taas kuvien.
- Ohjaajan kannattaa tutustua ohjeistukseen ja kortteihin etukäteen. Tai niinhän aina pitää, oli väline mikä hyvänsä.
- Lopputuote kannattaa tehdä materiaaliltaan riittävän laadukkaaksi, että kestää seilailua ja käyttöä pitkään.

Erityiskiitos, että sain tutustua kortteihin!

Johdattelu aiheeseen tulisi aina olla hyvä, jos aiheeseen ei aikaisemmin perehtynyt. Ohjaaja saisi olla hyvä ja asiansa osaava.